

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Saša Soukup

**ULOGA MONTESSORI ODGOJITELJA U INDIVIDUALNOM
RAZVOJU DJETETA**

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 2019.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Izvanredni sveučilišni diplomski studij Ranoga i predškolskog odgoja i
obrazovanja

**ULOGA MONTESSORI ODGOJITELJA U INDIVIDUALNOM
RAZVOJU DJETETA**

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Alternativni predškolski programi

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Marija Sablić

Studentica: Saša Soukup

Matični broj: 554

Modul: Ekologija i nacionalna baština

Osijek, rujan 2019.

SADRŽAJ

1	UVOD	3
1.1	ŽIVOT I DJELO MARIE MONTESSORI	4
1.2	OBILJEŽJA MONTESSORI PEDAGOGIJE	8
1.1.1.	Pedagoška načela Montessori pedagogije	10
1.3	DIJETE KAO BIOLOŠKO, DUHOVNO I KULTURNO BIĆE.....	13
1.3.1	Razvojne faze djeteta	13
1.3.2	Razdoblja posebne osjetljivosti	15
1.3.3	Upijajući um	17
1.3.4	Polarizacija pažnje.....	17
1.3.5	Poremećaji osobnosti i normalizacija.....	18
1.3.6	Uloga pokreta	19
1.3.7	Individualni, socijalni i moralni razvoj djeteta.....	20
1.4	PRIPREMLJENA OKOLINA.....	22
1.4.1	Svrha, organizacija i osobine prostora	22
1.4.2	Didaktički materijal u Montessori pedagogiji	23
1.4.3	Područja rada u Montessori pedagogiji	24
1.5	MONTESSORI ODGOJITELJ	30
1.5.1	Duhovna priprema odgojitelja.....	30
1.5.2	Odgovornost i dužnost Montessori odgojitelja	31
1.5.3	Montessori odgojitelj kao vodič individualnog razvoja djeteta	31
2	METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	33
2.1	Cilj istraživanja.....	33
2.2	Uzorak sudionika	33
2.3	Postupak i instrument	34
2.4	Provedba istraživanja i etičnost u istraživanju	34
3	REZULTATI I RASPRAVA	35
4	ZAKLJUČAK	42
5	LITERATURA:	44
6	PRILOZI	46

Sažetak

Izniman doprinos shvaćanju djeteta i odgojno-obrazovnog pristupa prema istom u povijesti reformne pedagogije pripada Marii Montessori.

Pedagogija koja njeguje dječju osobnost, neizravno potiče zanimanje za različita područja, a učenje pretvara u igru, nesumnjivo je potakla na novo viđenje djeteta koje u sebi nosi tajnu djetinjstva.

Predškolsko razdoblje i njegova obilježja kao i uloga odgojitelja u razvoju djeteta tema su ovog rada kojim se pojašnjavaju razvojne faze djeteta i načela u Montessori pedagogiji kao i uloga Montessori odgojitelja u cjelokupnom razvoju djeteta.

U istraživačkom dijelu rada cilj je bio istražiti ulogu Montessori odgojitelja i Montessori pedagogije u cjelokupnom razvoju djeteta i različitost u shvaćanju uloge Montessori odgojitelja i Montessori pedagogije.

U istraživanju je sudjelovalo 24 odgojitelja, od kojih 12 Montessori odgojitelja s iskustvom rada u redovnom i Montessori programu i 12 odgojitelja u redovnom programu. Rezultati istraživanja pokazuju statistički značajne razlike u procjeni Montessori odgojitelja i odgojitelja u redovnom programu prema procjenama određenih elemenata Montessori pedagogije. Isto tako, Montessori odgojitelji daju veće procjene elemenata Montessori pedagogije nego odgojitelji u redovnom programu, a vezane su uz sam rad prema Montessori metodi.

Ključne riječi: Montessori pedagogija, Montessori odgojitelj, dijete, individualni razvoj

Summary

Exceptional contribution to understanding a child and educational approach towards the same in the history of reform pedagogy belongs to Maria Montessori.

Pedagogy that nurtures children's personality, indirectly encourages interests for different areas, and learning turns into a game, undoubtedly encourages a new vision of the child who carries a vision of the childhood in himself.

Pre-school period and its characteristics and also a role of educator in a development of a child are topics of this thesis in which are explained developmental stages of a child and principals in Montessori pedagogy and also a role of a Montessori educator in an overall child development.

In the research part of this thesis the main objective was to explore the role of a Montessori educator and Montessori pedagogy in an overall child development and also diversity in understanding the role of a Montessori educator and Montessori pedagogy.

24 educators participated in the study, 12 of them are Montessori educators with work experience in regular program and also in Montessori program and the rest 12 educators with work experience in regular program. The results are showing significant statistical differences in the assessment of Montessori educators and educators in the regular program according to assessments of certain elements of Montessori pedagogy. Likewise, Montessori educators are giving greater assessment of elements of Montessori pedagogy than educators in the regular programs and it is related to the work towards the Montessori Method.

Key words: Montessori pedagogy, Montessori educator, child, research, individual development

1 UVOD

Svoju koncepciju odgoja Maria Montessori je zasnovala na znanstveno utemeljenim spoznajama spontanog učenja djeteta koji u sebi ima prirodene snage za samorazvoj i koje mu u pripremljenom okruženju pružaju mogućnost razvoja vlastitim tempom, potičući njegovu radoznalost i učenje otkrivanjem.

Posebnost Montessori pedagogije koja se ogleda kroz uvažavanje djeteta i poštovanja dostojanstva njegove ličnosti, pripremljenu okolinu i aktivnosti koje razvijaju djetetove psiho-fizičke sposobnosti i odgojitelja kao veze između djeteta i okoline, čine ju suvremenom metodom u 21. stoljeću.

Cjeloživotni rad Marie Montessori posvećen djetetu, njezine ideje, djelovanja i vjera u ono što radi, pridonijeli su i promijenjenoj ulozi učitelja, odgojitelja, odnosno svih onih koji su uključeni u odgoj i obrazovanje djeteta.

Uloga Montessori odgojitelja u individualnom razvoju djeteta ogleda se kroz njegovo poznavanje djetetovog razvoja i osjetljivih razdoblja, pripremu okoline koja zadovoljava djetetove potrebe za otkrivanjem, razvojem i samokontrolom te njegove svjesnosti kako promatrati dijete.

Kao Montessori odgojiteljici ulogu Montessori odgojitelja u cjelokupnom razvoju djeteta smatram iznimno važnom, tim više jer u odgojnom pristupu koji jednako tako sugerira suvremena pedagogija pronalazimo mnogo elemenata Montessori pedagogije kao i s njim povezane paradokse poput neovisnog, ali strukturiranog, revolucionarnog, ali nepromjenjivog.

Odabir teme ovog rada bila je potreba navođenja svih odlika dobrog Montessori odgojitelja koji je svjestan svoje uloge i načina na koji ju ostvaruje, koji vjeruje u moć i sigurnost djeteta koje ima sposobnost samorazvoja u superiornije biće od nas odraslih, a da pri tome ne pripiše zaslugu sebi. Isto tako, prikazan je utjecaj Montessori pedagogije i Montessori odgojitelja u cjelokupnom razvoju djeteta od strane odgojitelja koji rade po Montessori programu kao i odgojitelja koji rade u redovnom programu.

1.1 ŽIVOT I DJELO MARIE MONTESSORI

Maria Montessori jedno je od najznačajnijih imena u sustavu odgoja i obrazovanja prošlog stoljeća čiji je cjeloživotni rad bio posvećen djetetu.

Ideja o djetetu *kao stvaratelju čovjeka* kako navodi Montessori (2003) znanstveno utemeljena njezinim pedagoškim, psihološkim, filozofskim i antropološkim učenjima, ima ulogu kreiranja neovisne, samopouzdanе odrasle osobe koja će mijenjati društvo.

Montessori pedagogija kao znanstveno utemeljena definira ulogu djeteta kao inteligentnog bića koje ima jedinstven potencijal za rast i razvoj u pripremljenom okruženju, prilagođen svom vremenu i kulturi.

U duhu Jeana Piageta po kojemu dijete „misli“ opažanjem kao što i u predoperacijskoj fazi opažanje i djelovanje imaju važnu ulogu u intelektualnom razvoju djeteta, za Mariu Montessori opažanje kao aktivno upijanje podražaja omogućuje djetetu prilagodbu iskustava koje analizira i integrira, prvo nesvjesno, a zatim svjesno, ključno je za razvoj djetetovog identiteta.

Ulogu odraslog u praćenju razvojnog puta djeteta, Maria Montessori vidi kao vođenje i usmjeravanje koje omogućuje ostvarenje njegovih psihičkih, emocionalnih, socijalnih i duhovnih sposobnosti u okruženju slobode, reda, tišine, kreativnog učenja, samorazvoja, neovisnosti i djetetove molbe „Pomozi mi da učinim sam“.

Slika1. Maria Montessori

Izvor: <http://www.omni-montessori.org/montessori-education/montessori-history>

Maria Montessori rođena je 31.kolovoza 1870. u talijanskom mjestu Chiaravalle. Tijekom školovanja pokazivala je sklonosti ka prirodnim znanostima i usprkos očekivanjima roditelja da će upisati višu školu za učiteljice, koja je tada bila jedina profesija za žene, 1890. upisuje školu za prirodne znanosti i tehniku u Rimu. Interes za prirodne znanosti bio joj je poticaj da upiše studij medicine kojeg 1896. završava kao prva žena u Italiji među najboljima u generaciji. Godinu kasnije se zapošljava kao volonter na psihijatrijskoj klinici gdje susreće grupu slaboumne djece bez odgovarajućeg tretmana. Zainteresiravši se za taj problem počinje proučavati radove Jeana Itarda i Edouarda Seguina. Francuski liječnik i učitelj gluhonijemih Jean Itard smatrao je da se djeci sa smetnjama u razvoju može pomoći sustavnim promatranjem i odgovarajućim odgojnim postupcima, dok se je Edouard Seguin, Itardov student, usmjerio na razvoj posebnih postupaka i vježbi za takvu djecu. Seguinov način rada oduševio je Mariu Montessori koja prevodi sve njegove radove na talijanski, otkrivajući da je sam Seguin već 1866. zahtijevao da se njegova metoda proširi na obrazovanje zdrave djece. To ju je potaknulo da na temelju svog osobnog iskustva i znanja kreira nove didaktičke materijale.

Na pedagoškom kongresu u Torinu 1899. javno je progovorila o slaboumnoj djeci kao više pedagoškom nego medicinskom problemu, ukazujući na veću brigu i podučavanje. Stoga ne čudi da je upravo Maria Montessori preuzela zadaću stručnog obrazovanja učitelja za rad sa slaboumnom djecom na inicijativu ministra prosvjete.

1901.upisuje se na sveučilište s ciljem produbljivanja znanja iz područja pedagogije, psihologije, antropologije i filozofije odgoja nastojeći otkriti tajnu djeteta. Na njezin profesionalni razvoj imali su utjecaj i radovi Rousseaua, Pestalozzia i Froebela. Zajedničko svim spomenutim autorima jest isticanje potencijala djeteta i njegovih sposobnosti, a pravilnim vođenjem i usmjeravanjem djeteta će se razviti do svog prirodnog maksimuma. Te je premise Maria Montessori prihvatila kao temeljne u svom pedagoškom radu. Zaključila je da će djeca ostvariti sve svoje potencijale i razviti se u neovisne, odgovorne i plemenite osobe ako dobiju slobodu samostalnog biranja onoga, čime će se baviti u okolini koja je usklađena s njihovim razvojnim potrebama. Završila je studij 1904. objavivši knjigu „Pedagoška antropologija“.

6.siječnja 1907., na blagdan Bogojavljenja otvara prvu dječju kuću „Casa dei Bambini“ u siromašnoj četvrti San Lorenzo, simbolično ukazujući na dječju kuću kao početak „novoga Jeruzalema“ koji će mnogim narodima donijeti svjetlo u odgoju. Ono što se je počelo događati

u pripremljenom okruženju dovodi Mariu Montessori do zaključka da su materijali i s njima povezani postupci primjenjivani u radu sa slaboumnom djecom, ubrzali učenje normalne djece, duboko vjerujući da svako biće ima svoju svrhu koja je ostvariva postizanjem potpune ličnosti lišene svakog oblika nasilja. *Kroz rad s djecom, skupljajući iskustvo i proučavajući njihove potrebe je uočila kako djeca posjeduju i pokazuju sposobnosti u okolini koja im osigurava slobodan izbor pa ih rado uči osjećati, misliti i htjeti*, objašnjava Philipps (1999). Dječja kuća privukla je pažnju javnosti, a u Rimu i Milanu otvaraju se novi vrtići.

Slika 2. Maria Montessori, posjet Dječjoj kući

Izvor: <http://harvestgreenmontessori.com/WhyMontessori>

1909. objavljuje knjigu „Il metodo“, a iste godine organizira i prvi tečaj za učitelje i druge, izlažući svoje ideje i prikazujući didaktički materijal kao metodu učenja i razvoja djeteta.

Reformna pedagogija Marie Montessori širi se zemljama Europe, Amerike i Azije. Njezin rad s djecom i obrazovanje stručnjaka postaju međunarodno priznati, a njezina iskustva i zapažanja objavljena su kasnije u knjigama „Dječja otkrića“, „Kreativno dijete“, „Od djetinjstva do adolescencije“.

Association Montessori Internationale sa sjedištem u Amsterdamu 1929. utemeljuje zajedno sa svojim sinom Mariom čija je zadaća promicanje i širenje ideja i načela Marie Montessori

za cjelovit razvoj ljudskih bića. Osnivanje Montessori udruženja nastavlja se širom svijeta pa je tako i u Hrvatskoj 2000. osnovano Hrvatsko Montessori Društvo s ciljem uspostavljanja i održavanja suradnje sa stručnim osobama, institucijama i udrugama u zemlji i izvan nje, a s ciljem organiziranja edukacija i stručnog usavršavanja odgojno-obrazovnih djelatnika.

Kao izuzetna žena čija su vjera u ono što radi, ideje i djelovanja pridonijele shvaćanju djeteta kao stvoritelja odrasle osobe, umrla je 6. svibnja 1952. godine u Nordwijku pokraj Amsterdama.

1.2. OBILJEŽJA MONTESSORI PEDAGOGIJE

Lik Marie Montessori izdvaja se iz većine onih pedagoga, filozofa i psihologa uključenih u pokret reformne pedagogije ili *nove škole, radne škole, aktivne škole* prema Matijević, Bilić, Opić (2016).

Nezadovoljstvo tradicionalnim školama kada se osim borbe za demokratizaciju društva javljaju i pokreti koji promišljaju slobodu odgoja i obrazovanja, bio je samo uvod u promjene odgojno-obrazovnog sustava krajem 19.stoljeća. Novi pedagoški procesi, u ovom radu riječ je o Montessori pedagogiji, zalažu se za poboljšanje odgojno-obrazovnog rada te ističu potrebu zbližavanja djece i prirode s ciljem zadovoljenja potrebe svih sudionika u tom procesu. Rijetko se naime pokušao uspostaviti skup metoda koji bi imali takvu univerzalnu vrijednost kao njezini. Isto tako, vrlo mali je broj onih koji su imali tako snažan utjecaj na razvoj događaja u svijetu kao cjelini.

Sveobuhvatna priroda njezinih ideja tim više je zapanjujuća s obzirom na činjenicu da se u početnim fazama svog istraživačkog rada usmjerila na rad s malom djecom, a tek kasnije ga je proširila i na stariju djecu. Inovativnost odgojno-obrazovne vizije činila je znanstveno utemeljena teorija povezana s praksom u obliku Dječjih kuća i didaktičkih materijala u pripremljenoj okolini.

Maria Montessori bila je istinska zagovornica nove škole, novog obrazovanja kao internacionalnog pokreta čije je širenje ideja pomogao niz predavanja održanih u svim dijelovima svijeta, motiviranih istinskim duhom istraživanja. Za nju reforma nije bila samo mehanički proces zamjene starih metoda novim, nego se je više bavila procesom koji je vjernije opisao izvorno značenje reforme, a to je preoblikovanje i obnavljanje života prema Montessori (2003).

Dječja kuća u San Lorenzu bila je početak svojevrsnog renesansnog pokreta koji je služio kao obnova vjerovanja da se putem odgoja djece može poboljšati čovječanstvo. Središte njezine pedagogije čini dijete i težnja da se to isto dijete promatra kao kreatora svog cjelokupnog razvoja. Osnovni koncept je osigurati djeci prikladno okruženje za život i učenje, stavljajući jednako naglasak na utjecaj unutarnjih i vanjskih čimbenika na djetetov razvoj i uređen tako da se međusobno nadopunjuju.

Isto tako, iznimnost njezina rada kombinacija je pristupa da s jedne strane prakticira eksperiment i znanstveno promatranje, a u isto vrijeme smatra vjeru, nadu i povjerenje najučinkovitijim sredstvima poučavanja djece samopouzdanju, samoizgradnji i neovisnosti. Prirodne potrebe djeteta u vidu isprobavanja, istraživanja i samostalnog djelovanja, utječu na stvaranje pozitivne slike o sebi, a okolina i u njoj postavljeni ciljevi prilika su za stjecanje samopouzdanja i neovisnosti.

Razvojne faze djeteta, koje će se opširnije opisati u slijedećem poglavlju i u njima urođene prirodne snage, osnovno su polazište Montessori pedagogije. Montessori pedagogiju možemo promatrati više kao pristup jer uključuje stav prema životu, a osobito prema rastu i razvoju male djece kako navodi Lawrence (2003), temeljen znanstvenim promatranjem spontanog učenja u uvjetima slobodnog djelovanja.

Kako bi dijete imalo mogućnost tjelesnog, umnog, duhovnog i duševnog rasta i pritom imalo mogućnost razvijati svoje potencijale, izražavati svoju djetinju radoznalost i biti motivirano, nužna je okolina koju Montessori, prema Philipps (1999) naziva pripremljena okolina. Ona sadrži sve bitne elemente za optimalni razvoj, uključuje red, ljepotu i jednostavnost kao i didaktički materijal. Montessori materijal je konstruiran prema pedagoškom principu od jednostavnog prema složenom, od konkretnog prema apstraktnom, od lijeva prema desno, odozgo prema dolje, od pojedinačnog ka općem, od uhvatiti do shvatiti. Pripremljena okolina djeluje poticajno na dječju znatiželju jer djeca uče otkrivajući, napreduju vođeni vlastitim potrebama birajući područje interesa. Ovakav rad omogućuje razvijanje osjetila, koordinaciju i kontrolu pokreta, koncentraciju te ponavljanje aktivnosti pri čemu djeca stječu samopouzdanje i neovisnost.

Veza između okoline i djeteta je Montessori učitelj kako Maria Montessori naziva sve one aktivno uključene u odgoj i obrazovanje djeteta, no u daljnjem tekstu navodit će se Montessori odgojitelj s obzirom da je tema rada vezana uz ulogu odgojitelja. Uloga odgojitelja ogleda se u njegovoj pripremi iznutra kada metodičkom ustrajnošću mora proučavati samog sebe. Prema Montessori (2003) *ovi mali osvajači sebe samih i svijeta oko sebe istinski su nadljudi koji nam otkrivaju božansku prirodu ljudske duše. Odgojitelj ima radosno zaduženje da im pokaže put prema savršenstvu, pobrine se za sredstva koja vode njemu i ukloni sve prepreke s tog puta.*

Suvremena istraživanja potvrđuju da sveobuhvatna dječja iskustva, načini primanja i odgovora na poticaje iz neposredne okoline, utječu na njihov cjelokupan razvoj vođen od strane djeteta uz pomoć odraslog u pripremljenoj okolini.

1.1.1. Pedagoška načela Montessori pedagogije

Poštovanje djeteta

Poštovanje dostojanstva djetetove ličnosti prema Seitz i Hallwachs (1996) prožima pedagoške stavove odgojitelja, sadržaje koji se uče i metode po kojima se uči.

Osim prirodosnanstvenih obrazloženja njezinih načela o djetetu kao biću s vlastitim genetski određenim programom razvoja, Montessori mnogo više pažnju pridaje humanom i religijskom obrazloženju razvoja kao i poštovanju samog djeteta.

Osjećaj bezuvjetne ljubavi i okolina primjerena razvojnim mogućnostima djeteta preduvjet su za slobodan razvoj djetetovih sposobnosti unutar nužnih granica.

Uloga odraslog, a tu misli na sve koji su u neposrednom kontaktu s djetetom je pružanje indirektna pomoći za samoodgoj i priznavanje stvaralačke produktivnosti djeteta. Dijete koje promatramo kao duhovni embrio koji je zaštićen vanjskom okolinom koja je živa, topla, puna ljubavi, budi strahopoštovanje jer u svojim naporima da uspije, postaje naš učitelj.

Osposobljavanje osjetila i kretanje

Za Mariu Montessori je važno djeci omogućiti percepciju okoline putem osjetila i stjecanje iskustava putem istih. Percepcija svijeta osjetilima omogućuje djetetu komunikaciju, stvaranje veza i odnosa, omogućuje učenje koje od konkretnog iskustva vodi ka apstraktnom razumijevanju.

Temelj Montessori pedagogije je odgoj osjetila. Ono omogućuje povezivanje iskustva u cjelinu što djetetu olakšava doživljavanje svijeta kao cjeline kako bi moglo djelovati i kreativno se izraziti. Kako bi dijete putem osjetila doživjelo okolinu koja ga okružuje, nužan je pokret što stvara svojevrsnu simbiozu te je kriterij za zdravi psihički, duhovni, tjelesni i društveni razvoj djeteta. Seitz i Hallwachs (1996) mišljenja su da *ako pažljivo promatramo dijete postaje očigledno da se njegov um razvija preko kretanja...kretanjem razvija svoju inteligenciju*. Samostalan rad prožet voljom djeteta koje svoju osjetilnost usavršava u svim

Montessori područjima rada, ujedno vrši odgoj osjetila, jer onaj koji se želi duhovno razvijati mora svojim tabanima dodirivati tlo.

Polarizacija pažnje

Polarizacija pažnje odraz je djetetova stanja i usmjerenosti na određenu radnju. Sposobnost male djece za duboku i veliku koncentraciju dostiže se u prikladnim uvjetima i samoizabranim aktivnostima što je i potvrđeno njezinim promatranjima.

Slobodan izbor

Razvoj djeteta određen je zakonitostima i načelima. Nijedno dijete ne nalikuje drugom, niti ponašanjem, niti interesima, niti sposobnostima. Biti slobodan u svom djelovanju velika je odgovornost koju dijete izražava kada duša počinje osjećati, kada se koncentrira, orijentira i bira. Vrlo važno je djetetu osigurati slobodu u smislu izbora s čim i s kim će raditi, koliko dugo i gdje. Kada dijete ima ovakvu mogućnost izbora u njemu se rađa motivacija utemeljena na njegovim interesima. Pritom je važno napomenuti da ta ista sloboda izbora ne smije biti shvaćena na način da dijete smije činiti što hoće i biti površno u radu, nasuprot pravom interesu. Kako bi se djetetu osiguralo djelovanje rasterećeno suvišnih i zbunjujućih elemenata, okolina mora biti u određenom redu i mora imati određenu mjeru.

Pripremljena okolina

Kao prostor, pripremljena okolina pruža mogućnosti za zadovoljenje dječjih potreba, za rad i igru na način koji je djetetu najudobniji. Ona ima ključnu ulogu u razvoju djeteta jer zadovoljavajući potrebe djeteta omogućuje i rast njegove ličnosti. Okolina kao znak slobode i odgojnog sredstva podrazumijeva slobodan izbor materijala i s njim povezanih djelovanja, kao i način odnošenja prema istoj te poštivanje i brigu o sebi, drugima i okolini. Strukturirana je na način da dijete vodi od lakšeg prema težem, od konkretnog prema apstraktnom. Uloga odgojitelja predstavlja vezu između djeteta i okoline.

Uloga odgojitelja

Za interakciju između odgojitelja i djece nužna je pažnja posvećena djetetu puna ljubavi i razumijevanja. Kada je riječ o Montessori odgojitelju veći je naglasak na njegovim vrlinama - mir, strpljenje, poniznost, nego na riječima. Uloga odgojitelja sastoji se u razumijevanju načela prema kojim dijete mora imati slobodu izbora, u svjesnosti da dijete ne smije prekidati

u njegovoj spontano izabranoj aktivnosti, u ulozi tihog i aktivnog promatrača koji strpljivo iščekuje prizor u kojem dijete postaje mali osvajač svijeta koji ga okružuje.

Pomozi mi da učinim sam

Kako bi ostvarili najvažniji kriterij razvoja djeteta potrebno je znati pružiti mu pomoć za samopomoć. Pomozi mi da učinim sam znakovita je molba djeteta u kojoj ono traži uvažavanje svoje ličnosti, pritom izražavajući svoju spontanu energiju koja vodi k osamostaljenju i koju ono može ostvariti.

Osmišljena pedagoška pomoć je indirektna, omogućava djetetu da samo stvara prilike i situacije za učenje i stjecanje iskustva, a podrška je odraslog razumijevanje djetetovih potreba i načina na koje te iste potrebe zadovoljava. Upravo samostalno izvršene radnje u djetetu stvaraju osjećaj zadovoljstva, potiču razvoj samopouzdanja i pozitivne slike o sebi što je preduvjet za primjereno psihičko i socijalno funkcioniranje.

1.2 DIJETE KAO BIOLOŠKO, DUHOVNO I KULTURNO BIĆE

Čudo stvaranja ni iz čega, taj tajnovit i čudesan proces kako ga naziva Montessori (2003), predstavlja dijete koje se rađa, fizički embrio koji trenutkom rođenja istovremeno postaje individua i društveno biće.

Osjetljivost tek rođenog djeteta traži zaštitu i okolinu koja će mu pružiti prvo, sredstva za fiziološku egzistenciju, a zatim potaknuti sve one procese kojima će ostvariti svrhu svog postojanja.

Suvremene spoznaje o djetetu potvrđuju važnost podjednake brige tjelesnog i psihičkog života od samog rođenja. Za Montessori pak, duhovna razina promatrana kao *dijete koje se utjelovljuje* (i koje bezbrojnim naporima usvaja sva oruđa potrebna za stvaranje čovjeka), nosi u sebi tajnu djetinjstva.

Ako promatramo dijete u Montessori skupini i to od najranije dobi, uočiti ćemo okolinu punu ljubavi i podrške koja mu omogućuje usavršavanje sposobnosti potrebnih za njegov cjelokupan razvoj. Dijete stvara sliku o sebi, ali i drugima kako bi moglo razumjeti i prihvaćati sličnosti i razlike jer sama okolina odražava raznolikost i povezanost sa svijetom kroz praktične aktivnosti. Djeca na taj način imaju priliku upoznati kulturu naroda kojem pripadaju, ali i drugih naroda te uče poštivati tradiciju i cijeniti kulturne razlike. Maria Montessori bila je istinski zagovornik mira u svijetu, a njena pedagogija koja promicanjem različitosti, razumijevanjem i provedbom vrijednosti različitih kultura uči djecu kako prihvatiti i poštivati ljude i njihove kulture.

1.2.1 Razvojne faze djeteta

Montessori odgojno-obrazovni plan temeljen na promatranju djece u različitim kulturama dovodi do zaključka o univerzalnim principima ljudskog ponašanja te trima osnovnim tezama koje proizlaze iz znanstveno utemeljenih promatranja:

1. ljudski se razvoj odvija kroz razvojna razdoblja
2. ljudski razvoj ima tendencije prema određenim univerzalnim aktivnostima koje su vezane za okruženje
3. interakcija s okruženjem temeljena na individualnom interesu, najdjelotvornija je za individualni razvoj.

Razvojna razdoblja djeteta Montessori je podijelila na dva razdoblja djetinjstva (0-6,6-12g.) i dva razdoblja odraslog doba (12-18,18-24g.). Sva četiri razdoblja sadrže poseban cilj razvoja, pravac čijim praćenjem se cilj ostvaruje i razdoblja posebnih osjetljivosti koja olakšavaju ostvarenje cilja tog razdoblja. Svaki od četiri razdoblja se zasniva na prethodnom, a neodgovarajući razvoj u bilo kojem od njih utječe na uspješan završetak svih ostalih. U daljnjem tekstu usmjerit ću se na prvo razdoblje djetinjstva (0-6g.) s obzirom da je rad vezan uz predškolsko razdoblje.

Razdoblje od 0-3g. i rana iskustva u njemu, odlučujuće utječu na građu mozga, kvalitetu i opseg njegova djelovanja u odrasloj dobi. Rođenjem djeteta počinje stvarati sliku svijeta, zamjećuje prostor, razvija u mozgu sliku pomoću osjetila vida, sluha i mirisa. Rane interakcije s osobama koje brinu za dijete ne samo da stvaraju povoljan okvir za rani razvoj, one određuju način kako će se mozak razvijati.

Prvo životno razdoblje od 0-3g. naziva se razdoblje prilagođavanja. Sve ono što dijete okružuje oblikuje njegov um. Dijete svojim osjetilima sve upija nesvjesno, bez izabiranja, neumorno i neograničeno. Upijanje dojmova iz okoline Montessori je smatrala najvažnijim dijelom cjelokupnog razvoja. Do 3g. dijete upija dojmove nesvjesno, a odrasli ima samo indirektan pristup umu djeteta. Zadaće okruženja ostvaruju se kroz kulturnu i razvojnu primjerenost, uočavanje razdoblja posebne osjetljivosti, individualan pristup, uvažavanje različitosti unutar grupe i pripremljenost odgojitelja.

Razdoblje od 3-6g. je razdoblje u kojem dijete i dalje vodi upijajući um, ali je sve više svjesno okoline, a odrasli kroz komunikaciju dopire do djetetovog uma. Ono nastavlja svoje istraživanje i razvoj svojih motoričkih, verbalnih i kognitivnih sposobnosti u društvu druge djece. Dijete ima slobodu slijediti svoj individualni put razvoja poštujući staze drugih. Kao proizvod suživota u skupini javlja se fenomen društvene kohezije. *Društvena kohezija* prema Montessori (2003) je nesvjesna kreacija upijajućeg uma i kao takva mora rekonstruirati svoje shvaćanje društva i njezin odnos s njim iz svjesne, razumne perspektive (s obzirom da upijajući um iščezava približavanjem djeteta drugom razvojnom razdoblju). Pod uvjetom da dijete spontano i nesvjesno stvara, živi, izgrađuje odnose te ako se podržava njegov daljnji razvoj, iskustvo društvene kohezije postaje temelj društvene organizacije, odgovornosti i djelovanja.

Tijekom ovog razdoblja dijete usavršava svoj govorni sustav, razvija poseban sustav za pisanje, matematiku, razvija umjetničke i stvaralačke sposobnosti. U toj dobi razvija

sposobnost koncentracije, ustrajnosti i održavanja usmjerenosti, uočava red te mu se moraju osigurati prilike za uvježbavanje osjećaja sklada i ljepote Montessori materijala, slobodno kretanje i skupljanje informacija. Isto tako, dijete postavljajući pitanja kakvo je što, kako nešto nastaje, djeluje, stvara sliku pojavnog svijeta kojeg je i sam dio.

1.2.2 Razdoblja posebne osjetljivosti

Fenomen razdoblja osjetljivosti prvi je uočio nizozemski znanstvenik Hugo de Vries pri promatranju određenih vrsta podražaja kod životinja, *no mi smo, u našim školama, zapazili takva razdoblja posebne osjetljivosti u razvoju djeteta i iskoristili ih u edukaciji i odgoju*, navodi Montessori (2003). Prvih 6 godina života vrijeme je posebne osjetljivosti za razvijanje djetetovih sposobnosti i spremnosti za učenje.

Razdoblja posebne osjetljivosti su razdoblja u kojima je izražena posebna sklonost primanju određenih vrsta podražaja na koje organizam spontano djeluje, a koja tijekom razvoja periodično nadolaze. Jednom kada dijete stekne određene sposobnosti, ta ista osjetljivost nestaje. Ako pravovremeno i na primjeren način reagiramo na pojavu osjetljivih razdoblja uočiti ćemo dijete koje je usredotočeno, čija je sveukupna pažnja i percepcija usmjerena na ono čime se bavi i koje svojim ponašanjem pokazuje da je aktivno i zadovoljno.

Seitz i Hallwachs (1997) smatraju da *u tim i takvim odnosima između djeteta i njegove okoline leži ključ za najtajnovitije dubinske spoznaje na osnovi kojih se na čudesan način razvija duhovni embrio*.

Osobine razdoblja posebne osjetljivosti prema Montessori su:

- *sveprisutnost* - uočljiva kod svakog djeteta do dobi od 6 godina, javlja se približno u istim vremenskim razmacima, dok kod djece s teškoćama u razvoju dolazi s određenim zakašnjenjem
- *preklopivost* - razdoblja se međusobno vremenski preklapaju, ali nikada ne dosežu istovremenu vršnu točku
- *vremenska ograničenost* - razdoblja se javljaju u određenoj dobi i traju određeno vrijeme
- *uočljivost* - za vrijeme trajanja razdoblja posebne osjetljivosti dijete uči s lakoćom, bez umora i s radošću.

Razdoblje posebne osjetljivosti za govor javlja se najranije i traje dulje od ostalih. Pomoću upijajućeg uma na nesvjesnoj razini i za vrijeme osjetljivog razdoblja, malo dijete uči materinski jezik. U dojenačkoj dobi dijete prvo izgovara neodređene, a zatim određene glasove, u jasličkoj dobi pojavljuju se prve smislene riječi, dijete izražava vlastite misli. U vrtićkoj dobi s tri i pol do četiri godine govor pomaže djetetu pri organizaciji svijesti i ono počinje pisati, čitati. Pravovremeno djelovanje u ovom razdoblju pruža djetetu mogućnost ovladavanja onim vještinama koje se intenzivno razvijaju.

Razdoblje posebne osjetljivosti za red očituje se već u prvoj godini života i traje do druge godine. Osjetljivost za red pomoć je djetetu za orijentaciju u okolini i shvaćanje odnosa među stvarima. Kako bi se djetetu omogućilo razvijanje samoregulacijskih mehanizama potrebno je osigurati dobre navike, odnosno pravila koja djeca mogu razumjeti. U uređenoj okolini dijete uočava razlike kvalitete i kvantitete čime osposobljava svoja osjetila.

Razdoblje posebne osjetljivosti za uočavanje malih dijelova cjeline počinje u dobi od petnaest mjeseci i traje do druge godine pokazivanjem interesa za sitne predmete. Hvatanje sitnih predmeta i ovladavanje njihovom upotrebom kao i usredotočenost na pojedinosti većih cjelina, zaokuplja njegovu pažnju. Proces usvajanja podražaja, rukovanje različitim predmetima i razumijevanjem njihovog međudnosa, pomažu djetetu u objedinjavanju jedne skladne cjeline.

Razdoblje posebne osjetljivosti za poboljšanje osjetilnih sposobnosti razdoblje je uvježbavanja i usavršavanja osjetilnih sposobnosti u dobi od druge do četvrte godine. Kako bi dijete imalo dobar temelj za stvaralačko izražavanje i jasno predočavanje u budućem razdoblju, nužno mu je pružiti mogućnost uvježbavanja osjetila i to uključivanjem u aktivnosti koje potiču i razvijaju sposobnost umjetničkog izražavanja.

Razdoblje posebne osjetljivosti za spretnost u kretanju opća je pokretljivost čiji su počeci u prenatalnoj dobi te se nastavlja po rođenju micanjem udova, hvatanjem, puzanjem, hodanjem. Dijete napreduje u svim motoričkim vještinama, a nakon četvrte godine se razvija fina motorika ruke (crtanje, rezanje, lijepljenje, zakopčavanje, pisanje...).

Razdoblje posebne osjetljivosti za ponašanje je usmjerenost djeteta na svoje tijelo i pokrete, a usmjerenošću na iste dijete u tom razdoblju ima najveću pogodnost za stjecanje uljudnih oblika ponašanja. Prvo razdoblje djetinjstva, a između druge i šeste godine s psihološkog

gledišta, povoljno je vrijeme za usvajanje onih ponašanja koja se smatraju društveno prihvatljivim.

1.2.3 Upijajući um

Jedan od fenomena Montessori pedagogije je upijajući um, a podrazumijeva snagu koja pomaže djetetu u spoznavanju svijeta. To je nesvjesna, neumorna i neograničena sposobnost djeteta da usvaja sve dojmove iz svoje okoline - slušne, vizualne, taktilne, ali i motoriku, kulturu, prirodu kao i socijalne odnose, neovisno o tome jesu li dojmovi pozitivni ili negativni. Na taj način dijete preko svojih osjetila gradi svoje mentalne sposobnosti, nesvjesno, bez ograničenja, jednostavno poput spužve upija svekoliki život oko sebe.

Upijajući um ima svoje dvije faze. Prva je od rođenja do treće godine u kojoj se učenje događa na nesvjesnoj razini, a dijete upijajući dojmove ugrađuje ih u sebe, sam se stvara od njih. Drugu fazu upijajućeg uma, onu od treće do šeste godine karakterizira svjesno i samostalno ovladavanje onim što je um već upio. U ovom razdoblju intenzivno se razvijaju potrebe za bogatim osjetilnim iskustvima pa je nužno djetetu osigurati interakciju s prostorom, predmetima, vršnjacima i odgojiteljem, čime se olakšava djetetovo razumijevanje svijeta. Isto tako u ovoj fazi dijete se ne može sjećati što je učilo u prethodnom razdoblju jer je sve postalo dio njega.

1.2.4 Polarizacija pažnje

Dugo stanje zaokupljenosti s nekim vanjskim predmetom koji ukazuje na tzv. usmjeravanje pažnje podrazumijeva polarizaciju pažnje. Dijete u tom mentalno aktivnom stanju razvija kvalitete kao što su strpljenje i ustrajnost u radu, poslušnost, uljudnost, vedrina, a promatrajući to isto dijete uočavamo duh djeteta koji je smiren i usredotočen.

S obzirom da su djetetove akcije prirodne ono u pripremljenoj okolini ima svrhovite prilike za istraživanje i razvijanje koncentracije koje zadovoljavaju njegove razvojne potrebe i interese. Kada dijete odabere aktivnost zasnovanu na njegovom interesu ili unutarnjoj potrebi, uspostavlja se veza između djeteta i materijala koja vodi do ponavljanja i koncentracije.

Usmjeravanje pažnje u radu s materijalom odvija se kroz tri faze:

1. faza pripreme - faza nemira i traženja, pripreme i usmjeravanja na rad, dijete je neumorno i traži vježbu koja će ga dovesti do koncentracije, a uloga odgojitelja je pratiti dijete i pružiti mu podršku i indirektnu pomoć pri odabiru

2. faza pravog rada - dijete ponavlja vježbu do granice zasićenja, a odgojitelj je promatrač i ne smije se uplitati u djetetov rad

3. faza smirivanja i okončanja rada - unutarnja je faza misaonog prorađivanja stečenih dojmova, dijete završava rad, a odgojitelj vodi brigu da je pribor vraćen na mjesto.

Koncentracija je sama srž i iskustvo za dijete kod ovog fenomena. Razvija se sasvim prirodno kroz samoinicijativu djeteta i potrebu za učenjem, a pripremljena okolina štiti i utire put prirodnom procesu razvoja djeteta.

1.2.5 Poremećaji osobnosti i normalizacija

Polazište svih odstupanja u ponašanju djeteta je okolina koja nepovoljno djeluje na plan razvoja djeteta. Berk (2015) smatra da djeca koja se neprestano susreću s preprekama u razvoju počinju pokazivati predvidljiva ponašanja i karakteristike, no nisu zbog toga zločesta ili društveno nepoželjna, nego su jednostavno odstupila s puta normalnog razvoja.

Razdoblje od 0 do 6 godina je razdoblje stvaranja i razvoja karaktera koje je povezano s teškoćama s kojima se dijete susreće, ali i slobodom koja na njega djeluje motivirajuće. Iako postoji mnoštvo načina na koje bi svako dijete moglo reagirati na prepreke i biti isključeno, Montessori (2003) ih je opisala u dvije kategorije: simptomi ponašanja *jake djece* (djeca koja se bore i odupiru preprekama) i *slabe djece* (koja podliježu nepovoljnim utjecajima). Jaka djeca će se boriti i braniti od uvjeta koji ometaju njihov razvoj. Pokazuju obrambena ponašanja agresije, neposlušnosti, poremećaja pažnje, konfuzije i imaju izljeve bijesa. Djeca koja pripadaju kategoriji slabe djece su pasivna i prepuštaju se preprekama. Plaču da bi dobila ono što žele, pokušavaju natjerati druge da rade umjesto njih, mogu fizički manifestirati neko psihičko stanje (odbijanje hrane ili prejedanje). Neovisno o kojoj kategoriji je djeteta riječ, uzrok svih poremećaja karaktera je neodgovorno postupanje od strane djetetove okoline.

U institucionalnom kontekstu pomoć djetetu u prevladavanju nepoželjnih ponašanja pruža Montessori odgojitelj. Kako bi se uklonila djetetova negativna energija potrebno je ponuditi sadržaje koji će tu istu negativnost preusmjeriti na produktivan način vraćajući dijete u radni ciklus. Kada se dijete vrati u stanje normalnosti ne smije ga se prekidati. Promatrajući i štiteći takve trenutke, oni će postati učestaliji, odstupanja će biti rjeđa, a djetetova energija bit će usmjerena u rad.

Djetetov radni ciklus vezan je uz polarizaciju pažnje te dovodi do razvoja unutarnje discipline, samopouzdanja i sklonosti smislenoj aktivnosti. Prema Montessori taj proces psihičke integracije nazvan je normalizacija ili normalno stanje djeteta.

Normalizacija se odvija kroz koncentraciju djeteta i njegovu primjenu u radu. Zanimljiva, samoizabrana aktivnost koja potiče razvoj pažnje, pridonosi pozitivnim djetetovim energijama i mentalnim sposobnostima te ga vodi u samoovladavanje. Kako bi cjelokupna osobnost djeteta bila uključena, neophodna je pripremljena okolina koja će pobuditi interes djeteta.

Kada nastupi stanje u kojem je dijete ovladalo svojim ponašanjem, uočavaju se karakteristike djeteta koje uključuju ljubav prema redu i radu, duboku spontanu usredotočenost, neovisnost i inicijativu, spontanu samodisciplinu, ljubav i radost. *Kad bi dostigla ovu razinu - kad bi uspjela koncentrirano raditi ono što ih zaista zanima, njihovi poremećaji bi nestali. Ipak, sve njihove tegobe bile su posljedica istog uzroka: duhovne gladine* navodi Montessori.

1.2.6 Uloga pokreta

Kako bismo shvatili bit pokreta trebamo ga promatrati kao vezu između mozga, osjetila i mišića jer u konačnici, tijelo i um su neurološki povezani.

Osjetljivo razdoblje za kretanje javlja se prije rođenja i od velike je važnosti za sazrijevanje biološkog sustava za kontrolu i koordinaciju. Pokret je urođena potreba djeteta koju usavršava brojnim pokušajima i ponavljanjima. Razvoj fine i grube motorike isto tako kod djece razvijaju samopoštovanje i neovisnost.

Usklađivanje uma i pokreta pomaže u ponašanju, komunikaciji, razvoju ravnoteže, motoričkoj kontroli, okulomotornoj koordinaciji, percepcijskim vještinama. Kroz pokret dijete uči kako njegovo tijelo radi dobivajući povratnu informaciju iz okoline. Prikupljanjem osjetilnih informacija iz okoline dijete stvara iskustvo, stimuliraju se stanice mozga i dijete na taj način uči.

U okviru razdoblja posebne osjetljivosti za kretanje uočava se prisutnost pokreta od trenutka rođenja i to s okretanjem glave, u daljnjem razvoju to je hvatanje predmeta, prevrtanje, puzanje, sjedenje i konačno hodanje kako opisuje Britton (2000). Sposobnost djeteta da hoda olakšava mu istraživanje šireg okruženja i kontinuirano usavršavanje fine i grube motorike tijekom razdoblja upijajućeg uma. Pokret je prema Montessori *čimbenik koji povezuje duh sa svijetom*, a usklađenost tih istih pokreta temeljna je funkcija jačanja djetetovog "ja".

Karakter, odnosno volja djeteta i njegovi uloženi naponi da bi postiglo cilj, izvršni su i konstruktivni instrument pokreta, u odnosu na vezu između mozga i razvoja inteligencije. Sloboda kretanja u Montessori skupini omogućuje djetetu iskustvo neovisnog djelovanja vođenog unutarnjom motivacijom kako bi ostvarilo svoj osobni cilj. Montessori proces kretanja tumači i izrekom "od uhvatiti prema shvatiti". Pritom značajnu ulogu u učenju imaju ruke s kojima dijete obuhvaća i istražuje predmete iz okoline, opipava ih i percipira sa svim njihovim svojstvima, kao što su oblik, toplina, težina, razlike u kakvoći. Koristeći Montessori materijal dijete kroz pokret dolazi do spoznavanja, razvija inteligenciju, osamostaljuje se i razvija samosvijest i samopouzdanje.

1.2.7 Individualni, socijalni i moralni razvoj djeteta

Individualni razvoj djeteta prema Lillard (1996), Montessori promatra kao razvoj kompletnog ljudskog bića, usmjerenog na okruženje i prilagođenog svom vremenu, prostoru i kulturi.

Kako bi potakli individualni razvoj dijete mora biti neovisno, ono se mora kretati, ono mora razgovarati s drugima i doživjeti zajedništvo, mora moći steći povjerenje i mora slobodno izabirati. Kao što je ono dio cjeline bez koje ta ista cjelina ne može opstati, tako i cjelina ne može bez svog dijela. Kako bi se razvile sklonosti koje dijete pokazuje u svom razvoju potrebna je pripremljena okolina, Montessori odgojitelj i sloboda djeteta uz razvoj odgovornosti.

Ako promatramo dijete kao društveno biće u obiteljskom i vrtićkom okruženju, tada uočavamo suživot s drugima kako bi jedni drugima pomogli zadovoljiti fizičke, emocionalne i duhovne potrebe. Ideja kulture temelji se na bezbroj načina na koje su određene skupine ljudi smislile kako zadovoljiti te potrebe. Različite ljudske sklonosti kao što su red, istraživanje, komunikacija, kretanje, rad, ponavljanje, potiču pojedinca i skupinu na osjećaj ispunjenja i napredak.

Od trenutka rođenja novorođenče počinje komunicirati i povezivati se sa svojom obitelji (fizički embrij). Oko treće godine počinje tražiti društvo u krugu svojih vršnjaka i spremno je proširiti svoje okruženje (psihički embrij), a od pet i šest godina razvija se karakter i smisao društva (društveni zametak). Djeca ovladavaju neverbalnom i verbalnom komunikacijom, usvajaju složenost društvenih interakcija, osjećaja i predrasuda kulture kojoj pripadaju. Djeca uče voljeti ljude, zajednicu u kojoj žive pa se čini da se usporedno s individualnim razvojem javlja i motivacija za društveni razvoj i to od samog rođenja. I ne samo to, djeca pokazuju

istinsko divljenje prema postignućima jedni drugih bez osjećaja ugroženosti. Mlađa djeca se dive gledajući stariju djecu, a starija se djeca brinu i podržavaju mlađu. U Montessori skupini ovakav suživot pokazuje očigledan osjećaj zajednice, izgrađen na ljubavi, poštovanju i zajedničkom radu.

Nadalje, kada govorimo o moralnom razvoju, odgojno-obrazovni rad s djecom u razdoblju od tri do šest godina odgovor je na sposobnost uma da upije ponašanja, običaje, stavove u okruženju koje djeca izvršavaju i ponavljaju. Iznimno je važno djetetu pružiti prilike za razvijanje vještina koje će mu pomoći da zadovolji svoje potrebe na prihvatljiv način i da se osjeća prihvaćeno. Tijekom ovog razdoblja djeca dostižu razinu fizičke neovisnosti, pomažu, strpljivi su, vide sebe kao pojedinca i imaju jasnu intuiciju onoga što je prihvatljivo za njihovu skupinu. Dostižu i kognitivnu razinu na kojoj mogu iskusiti razliku između sebe i nagona jer su neizravnim preusmjeravanjem od odrasle osobe naučili razlikovati te potrebe. Uloga odraslog u suživotu s djetetom ne ogleda se kroz podučavanje moralnog razvoja već življenja zajedno s djecom. Djetetu se ukazuje na pozitivan način, a ne na neprimjeren u kojem prosuđujemo njegovo ponašanje kao "loše", "nepristojno", "ružno". Nasuprot kazni i nagrada koje dovode do narušavanja unutarnje motivacije djeteta, Montessori odgojitelj se uključuje u dijalog s djecom i raspravlja o ponašanju, suradnji i mogućim rješenjima. Pravila su pritom jednostavna, lako razumljiva, dogovorena od svih i ne podliježu promjenama vezanim uz raspoloženje odraslog. To uključuje i poštovanje i brigu prema materijalu tako što se djeca brinu o njemu. Djeca poštuju jedni druge i odrasle, fizički i verbalno, a takva pravila, temeljna su pravila društva - poštivati druge i imovinu.

1.3 PRIPREMLJENA OKOLINA

Prostor u kojem se ponašanje odvija i unutar kojeg se ono promatra, posebno je oblikovana okolina. Načelo pripremljene okoline od iznimnog je značaja za Montessori pedagogiju jer je primjerena potrebama djeteta i omogućuje mu razvoj tjelesnih, umnih, duhovnih i duševnih sposobnosti.

Vrlo važno je istaknuti da dijete vođeno unutarnjom motivacijom potvrđuje pretpostavke kognitivističkog učenja koje utječe na novo shvaćanje odgojno-obrazovnog rada koji podupire individualizaciju učenja, a riječ je o inteligenciji. Inteligencija kao produkt strukture mozga i kretanje kao izraz volje, odrednice su djetetovog razvoja.

Uređenost okoline prema Montessori temeljeno na pedagoško psihološkim načelima, uvažava potrebe djece i na određeni je način strukturirana okolina u određenom redu. Dijete se može slobodno razvijati samo onda kada ima priliku stjecati iskustvo u okolini koja utječe na njegovo učenje i koja istodobno predstavlja slobodu i djeluje kao odgojno sredstvo. U Montessori okolini kako navodi Philipps (1999), dijete slobodno i spontano odabire aktivnost, a sama *korisnost pribora i napredovanje u rukovanju njime to su veći što je veća svijest djeteta o mogućnostima korištenja*. Za dobro pripremljenu okolinu odgovoran je Montessori odgojitelj o čijim će odgovornostima i dužnostima više riječi biti u slijedećem poglavlju.

1.3.1 Svrha, organizacija i osobine prostora

Montessori prostor je životni prostor za djecu. Djeca organiziraju aktivnosti birajući Montessori područje rada i pripadajući materijal, mjesto rada, način i vrijeme. Tijekom vremena djeca se razvijaju u tzv. normaliziranu zajednicu koja radi s visokom koncentracijom i zadovoljstvom.

Dobro pripremljeno okruženje usmjereno na dijete je senzoričko (s obzirom da dijete u toj dobi upija kroz svoja osjetila), odražava ljepotu, jednostavnost i red. Kao jedinstvena cjelina sadrži standardizirani didaktički materijal koji ima svoje određene kriterije, a Montessori odgojitelj pažljivo priprema okolinu kako bi izolirao sve nepotrebno što bi moglo pretjerano stimulirati i ometati učenje djeteta. Neutralne boje zidova pružaju mirnu pozadinu koja potiče i podržava učenje kao i svi ostali predmeti koji upotpunjuju prostor. Vanjski okoliš se priprema jednako pažljivo kao i unutarnji prostor. Sadrži prostor za trčanje, skakanje, sjedenje, istraživanje kao i različite površine koje zadovoljavaju različite potrebe djece.

1.3.2 Didaktički materijal u Montessori pedagogiji

Montessori didaktički materijal kao ključ kojim dijete otvara vrata svijeta sredstvo je preko kojeg dijete dovodi u red ono što ima u sebi. Materijal je dio pripremljene okoline koja je primjerena potrebama djeteta i nudi sve ono što je potrebno za njegov umni, tjelesni i duhovni razvoj.

Polazeći od materijala koje su osmislili Itard i Seguin i koje je Montessori dijelom preuzela i dalje razvijala, prema Seitz (1997) materijal je sredstvo pomoću kojeg dijete može samostalno raditi i stjecati iskustvo. Postavljen je tako da dijete vodi od lakših prema težim vježbama, od konkretnog prema apstraktnom. Obuhvaća pet Montessori područja rada u kojima dijete uči biti neovisno i odgovorno, a određen je kriterijima:

1. *dostupnost* - neovisno o odrasloj osobi što je rezultat slobodnog djelovanja djeteta, dijete izabire materijal s kojim će raditi
2. *poticanje aktivne djelatnosti djeteta* - *pribor se djetetu sam obraća uvažavajući njegovu potrebu za aktivnošću i zornošću*, radeći aktivno i konkretno i koristeći sva svoja osjetila dijete ima mogućnost samostalnog pronalaska ispravnog puta, uočavajući direktne ili indirektne pogreške navodi Seitz.
3. *primjerenost potrebama i sposobnostima djeteta* - vježbe prate razvojne potrebe i organizirane su na način da dijete vode od jednostavnih ka složenim vježbama, od konkretnog do apstraktnog; prateći dobnu primjerenost za mlađu djecu važno je da je pribor dostupan, pripremljen na jednom podlošku, u jednoj košarici kako bi moglo sve odjednom uzeti i odnijeti na mjesto na kojem će raditi
4. *mogućnost uočavanja pogreške* - samo uočiti svoju pogrešku u radu i biti u mogućnosti ispraviti ju, poticajno djeluje na rad i utječe na razvoj pozitivne slike o sebi

Karakteristike Montessori materijala kako opisuje Philipps (1999) jesu *jednostavnost, potpunost, urednost, složen je istim slijedom, u istom obliku, na istom mjestu*. Način rada s materijalom pokazuje Montessori odgojitelj uvodeći dijete u rad s materijalom kroz lekciju u tri stupnja - *pokazivanje* "Ovo je", *provjeravanje* "Pokaži mi", "Pronađi", *razumijevanje* "Što je ovo". Pokazivanje vježbe individualna je interakcija u kojoj odgojitelj ne objašnjava što radi jer se djetetu želi pružiti mogućnost da samo uvidi i donosi zaključke. Rukovanje priborom mora uvijek biti na isti način, odmjereno i u svjesnosti svakog pokreta ruke. Dijete

koje uočava i donosi zaključke promatrajući rad Montessori odgojitelja, osigurava si priliku za samostalno napredovanje.

1.3.3 Područja rada u Montessori pedagogiji

Vježbe praktičnog života

Vježbe praktičnog života potiču samostalnost i neovisnost djeteta u svakodnevnom životu. One pomažu djetetu u razvoju fine i grube motorike, koordinacije i koncentracije, orijentacije i reda, logičnog slijeda aktivnosti i priprema su za sva ostala Montessori područja. Krajnji cilj ovih vježbi nikako nije stjecanje vještina, nego razvoj osobnosti djeteta kroz poticanje samostalnosti, ustrajnosti, dosljednosti i redoslijedu izvođenja vježbi.

Ovisno o kulturi kojoj dijete pripada i u kojoj živi, vježbe se mogu podijeliti na:

- 1. predvježbe koordinacije i kontrole pokreta*
- 2. brige za sebe*
- 3. brige za okolinu*
- 4. usvajanje oblika ponašanja u društvu*
- 5. hodaње po elipsi i vježba tišine kao posebna vježba*

Kako bi se dijete pripremilo za sve buduće izazove rad s djetetom se započinje predvježbama koordinacije i kontrole pokreta kojima se kako navodi Philipps (1999) potiče *usklađivanje pokreta, spretnost u kretanju i rukovanju predmetima*. One obuhvaćaju uvježbavanje elementarne djelatnosti kao što je hodaње po elipsi, u prostoru, po različitim površinama kao i odmatanje i zamatanje tepiha, otvaranje i zatvaranje vrata i različitih predmeta, presavijanje ubrusa i druge.

Na njih se nadovezuju vježbe kojima se potiče briga za sebe, a one uključuju grabljenje žlicom, prenošenje, presipavanje, prelijevanje, pranje ruku, okvire s različitim zatvaračima (dugmad, vezice, patentni zatvarač, kukice i ušice i dr.).

Dijete kao dio okoline ima potrebu i odgovornost o istoj i brinuti kroz vježbe brisanja prašine, metenja malih i velikih površina, njegovanja biljaka, a kroz različite interakcije u skupini i

izvan nje, ima prilike usvajati različite oblike ponašanja u društvu koji uključuju predstavljanje samog sebe, pozdravljanje, kako ponuditi i zamoliti za pomoć, kako se zahvaliti, ispričati, kako drugoga pažljivo slušati i slično.

Slika 3. Okvir s patentnim zatvaračem

Slika 4. Vezenje

Izvor: Dv" Cvjetna livada" Požega, Montessori skupina

Područje osjetilnosti

Oslanjajući se na rad Itarda i Seguina i njihove materijale i modificirajući ih u skladu sa svojim spoznajama, Montessori je osmislila niz vježbi za odgoj osjetila. Jedna od karakteristika osjetilnog materijala je ljepota odnosno upućenost na estetiku. Osim što imaju karakteristično svojstvo, a to je izdvojenost samo jedne osobine u materijalu (npr. dužina kod crvenih gredica), uz materijale za razvoj osjetila veže se kreativnost, mašta i duboka koncentracija.

Određene osobine sadržane u materijalu kao što su boja, oblik, veličina, težina i površina predmeta dijete usvaja pomoću osjetila koja vode dijete do materijalizirane apstrakcije te predstavlja svojevrsan ključ za istraživanje vanjskog svijeta. Važnost odgoja pokreta i odgoja osjetila koja prema Montessori (2003) podrazumijeva neodvojivost dvaju razvojnih mehanizama, dovodi do djetetovog psihičkog, tjelesnog, duhovnog i društvenog razvoja. Odgoj osjetila putem materijala za poticanje osjetilnosti uključuje vježbe koje se razlikuju s obzirom na pojedina osjetila, a to su vid, sluh, njuh, okus, dodir, težina i toplina pomoću kojih

dijete razvija i oplemenjuje svoja osjetila te proširuje područje kognitivne i perceptivne spoznaje kao temelja za razvoj djetetove inteligencije.

Slika 5. Ružičasti toranj

Slika 6. Pločice u boji

Izvor: Dv" Cvjetna livada" Požega, Montessori skupina

Područje matematike

Govoreći o ljudskom umu Montessori misli na Pascalov pojam matematičkog uma smatrajući da je matematika nešto zajedničko opće ljudsko, a ne samo sposobnost ili talent nadarenih. Dijete svoja početna iskustva u odnosu sa okolinom i predmetima stječe kroz vježbe praktičnog života i vježbe iz područja osjetilnosti, indirektno se pripremajući za područje matematike i usvajanje apstraktnih pojmova.

Na primjer, ružičasti toranj iz materijala za poticanje vidne osjetilnosti pridonosi indirektnim matematičkim spoznajama. Naime, uvijek kada dijete broji, uspoređuje, mjeri ili uspostavlja redoslijed među predmetima, ono izražava matematički um.

Materijal iz područja matematike omogućuje djetetu istraživanje i analiziranje, predočavanje, rasuđivanje i uspoređivanje pri čemu znatiželjan duh djeteta predstavlja pripremu za buduće znanstveno istraživanje i razmišljanje.

Rad s materijalima iz matematičkog područja započinje uvodom u veličine, a onda u simbole kako bi se naposljetku povezali simboli i konkretne veličine. Materijal je podijeljen u četiri

skupine čiji su cilj i zadaće upoznavanje i učenje osnovnih pojmova, matematičkih operacija i računanje bez materijala:

1. količina i simboli od 0-10
2. uvođenje u dekadski sustav
3. učenje prebrojavanja do 1000
4. računske operacije u okviru dekadске kategorije jedinica (apstrahiranje matematičkih operacija)

Slika 7. Brojevne gredice i brojke

Slika 8. Zbrajanje daščicama na ploči

Izvor: Dv "Cvjetna livada" Požega, Montessori skupina

Područje jezika

Sadržaji jezika su prirodno integrirani u sva ostala Montessori područja, stoga se smatraju primarnim dijelom Montessori programa. Dijete upoznaje jezik uz pomoć vida, sluha, govora, pokreta koji su neophodni za pisanje i čitanje kao i za usvajanje novih riječi i bogaćenje rječnika. Kako bi se kroz rad pridonijelo razvoju jezičnih sposobnosti važne su pretpostavke za razvoj istih koje uključuju:

1. biološke preduvjete - dijete mora imati primjereno razvijena područja mozga, osjetila i mišićje za razvoj jezičnih sposobnosti

2. društvene preduvjete - dijete mora rasti u poticajnoj okolini

3. pouzdanje djeteta u vlastite snage - dijete mora vjerovati u sebe i imati mogućnost za izražavanje.

Montessori odgojitelj koji uz govorne ponude i sposobnost slušanja te poticanje djetetove aktivnosti uz primjenu konkretnog materijala za jezik, proširuje rječnik djeteta i svijest o materinskom jeziku. Uloga upijajućeg uma koji predstavlja unutarnju pripremu za razvoj jezičnih sposobnosti, prisutnost razdoblja posebnih osjetljivosti za razvoj govora, usavršavanje govora, vještina pisanja, vještina čitanja, određuju važnost razvoja govora i jezika kao sredstva komunikacije u djetetovom razvoju uopće. Tako dijete kroz opće bogaćenje rječnika usvaja imena bića, stvari i pojava, a kroz posrednu i neposrednu pripremu upoznaje i uči da su riječi tvorba glasova i da svaki glas ima svoj simbol. Na taj način dijete uči čitati prvo, fonetski jednostavne riječi, a zatim i složene te se upoznaje s vrstama riječi i službom riječi u rečenici. Jezični sadržaji u Montessori okolini djecu potiču na neovisno istraživanje i omogućuju da spontano, sa zanimanjem postižu iznimne jezične kompetencije.

Slika 9. Slova od brusnog papira

Slika 10. Pisanje uz male predmete

Izvor: Dv "Cvjetna livada" Požega, Montessori skupina

Kozmički odgoj

Maria Montessori je svoj koncept kozmičkog odgoja prvi put predstavila 1935. kada je predstavila stajalište da je ukupnost prirode, živih i neživih bića, jedan jedinstveni kozmički

plan. Odgojnu ulogu u ovom području opisuje kao sveobuhvatnu, cjelovitu i svrsihodnu jer djeci pruža okvir za razumijevanje svijeta u kojem žive i njihovog mjesta u njemu. Iz ovoga proizlazi da kozmički odgoj uči djecu da postanu svjesni međuovisnosti svih stvari, da uče poštivati i da razviju osjećaj zahvalnosti koji dolaze iz te svijesti.

Razumijevanje i prihvaćanje čovjeka bez obzira na rasu, vjeru ili etničku pripadnost prema Philipps (1999), odgaja dijete koje razvijajući svoju individualnost s iskustvom pomaganja, dijeljenja, surađivanja, isto tako uči razvijati osjećaj uvažavanja, prihvaćanja različitosti i uživljavanja u potrebe drugih.

Kako bi se djetetu omogućilo razumijevanje znanja o međuovisnosti bića, stvari i pojava u predškolskom razdoblju započinje se pričom o Postanku svijeta (jedna od pet Velikih lekcija) kroz koju dijete uočava povezanost i koja mu predstavlja kontekst za proučavanje detalja kroz područje biologije, zoologije, geografije, povijesti, astronomije, evolucije, ekologije, antropologije, umjetnosti, botanike. Dijete će tako interdisciplinarnim putem usvajati znanja, istraživati i stjecati iskustva iz čega će naposljetku proizaći odgovornost i poštovanje prema ljudima i prirodi.

Slika 11. Usporedba ljudskog tijela i tijela dinosaura

Slika 12. Promatranje korijena biljke

Izvor: Dv "Cvjetna livada" Požega, Montessori skupina

1.4 MONTESSORI ODGOJITELJ

1.4.1 Duhovna priprema odgojitelja

Jedan od elemenata koji odvaja Montessori pedagogiju od drugih odgojno-obrazovnih metodologija je cjelovit pristup poučavanju djeteta. Stvaranje okruženja koje potiče kreativnost, znatiželju, neovisnost, inteligenciju viši je cilj koji pomaže iskazivanju onog najboljeg dijela djetetovog bića.

Kako bi obavio ovaj uzvišeni posao Montessori odgojitelj se mora pripremiti, odnosno mora se pripremiti za obrazovanje koje podrazumijeva proučavanje samoga sebe. Za to je potrebna praksa, predanost i spremnost za promjene. Kada govori o pripremi odgojitelja Montessori (2003) misli na mentalnu, tjelesnu i duhovnu pripremu pri čemu najveću važnost ipak pridaje duhovnoj razini.

Poučavanje suosjećanja, radosti, povezanosti u vezi su s otkrivanjem samoga sebe i načina kako utjelovljujemo duhovne kvalitete kao što su strpljenje, hrabrost, samopoštovanje. Duhovna priprema prema Montessori nikako nije religiozna. Ona predstavlja putovanje prema spoznaji i otkrivanju ljudskih istina. S druge strane religija daje odgovor na pitanja koja se tiču spoznaje i procesa otkrivanja onoga što je dobar i smislen život te promjene koje su potrebne da bi se taj život živio.

Duhovnom pripremom nastoji se u pojedincu probuditi one posebne osjetljivosti koje su jedinstvene za njegov duhovni život, a prema Groeschel (2009) cilj te iste pripreme je njegovati dušu, psihi odrasle osobe kako bi postala još osjetljivija na suptilne vrednote ljudskog života kao što su bezuvjetna ljubav, velikodušnost, odanost, povjerenje, suosjećanje i mnogo, mnogo više. Kada se dođe do ove točke zrelosti, kada Montessori odgojitelj razvije metodu suvremenog znanstvenika, strpljenja i postojanosti, rađa se novi odgojitelj koji nudi više od samih načela poučavanja djece.

Montessori (2001) smatra da ovakav pristup gradi osobnost odgojitelja, a u interakciji s djetetom se razvija jedinstveni odnos u kojem se uloga odgojitelja ogleda kroz služenje duhu djeteta i pronicanju u tajnu djetinjstva.

1.4.2 Odgovornost i dužnost Montessori odgojitelja

U Montessori okruženju pripremljeni odgojitelj je veza između djeteta i okoline. Zadovoljiti razvojne potrebe djeteta znači steći moralnu budnost koja se otkriva u njegovoj tišini, strpljenju, ljubavi i poniznosti. Nisu njegove riječi, nego vrline njegove glavne kvalifikacije navodi Montessori (2003).

Odgovornost i dužnost je briga o okolini, odnos prema djetetu i pristup prema zaposlenom i usredotočenom djetetu. To podrazumijeva održavanje didaktičkog materijala koji uvijek mora biti lijep, očuvan i potpun. Ako to nije slučaj, dijete neće pokazati interes za isti i on postaje beskoristan jer se cijela Montessori metoda temelji na spontanoj aktivnosti djeteta koja se pobuđuje interesom za materijale.

Odnos odgojitelja prema djetetu u početku dok djetetova koncentracija nije potpuna, vidljiv je kroz poticanje djetetovog zanimanja za rad ponudom različitih vježbi i aktivnosti. Način obraćanja djetetu od velike je važnosti jer svako pozivanje djeteta na individualan ili zajednički rad ne smije biti doživljen kao prisila.

U trenutku kada se dijete počne zanimati za rad s određenim materijalom i ustrajno radi sa zanimanjem, u tome ga se ne smije nikako prekidati. Kada se pak pojavi teškoća u radu, odgojitelj treba znati kako pomoći, a da dijete pritom ne izgubi zanimanje za rad i da ga samostalno nastavi. U svojoj dužnosti vođenja djeteta u korištenju materijala odgojitelj mora biti svjestan razlike između razdoblja u kojem prvo stavlja dijete u kontakt s materijalom i potiče ga u njegovu uporabu, i drugo, intervenira kako bi dijete koje je već uspjelo vlastitim naporima uočiti razlike, izazvati na višu razinu učenja. Međutim, to ne znači da odgojitelj radi umjesto djeteta, nego ga potiče na stjecanje neovisnosti na način da podržava dijete u razvijanju neovisne volje putem slobode izbora, osigurava mu razdoblja neprekinutog rada, pristupa mu znajući na kojem je razvojnom stupnju. Stoga, odgojitelj pomaže djetetu da *samo djeluje, želi i misli*, navodi Montessori (2003).

1.4.3 Montessori odgojitelj kao vodič individualnog razvoja djeteta

Uzimajući u obzir sve prethodno navedene razine pripreme Montessori odgojitelja, one mentalne, tjelesne i duhovne u svojstvu promatranja djeteta i posjedovanju znanja o cjelokupnom razvoju djeteta, on postaje vodič koji podržava napore djeteta kako bi dostiglo visoku razinu razvoja jer, samo najbolje je dovoljno dobro za dijete. Montessori odgojitelj

mora imati vjeru u moć i sigurnost djeteta koje u sebi ima sposobnost da se razvije u biće koje je daleko superiornije od nas odraslih.

Promatranje djetetovog razvoja u uvjetima slobode izbora i uočavanje posebnih interesa u razdobljima osjetljivosti, načela su rada u Montessori pedagogiji. Ona omogućuju pristup djeci i situacijama bez predrasuda i kritička su komponenta planiranja aktivnosti i organizacije okruženja. Biti u ulozi znanstvenog promatrača čiji će zaključci izvedeni promatranjem doprinijeti promjeni pristupa prema djetetu ili promjenom okoline, zahtijeva kako Montessori kaže, moralnu budnost. Svako djelovanje odgojitelja u okruženju bilo ono vezano uz promjenu materijala ili intervenciju s djetetom ima svoj razlog za to temeljen njegovim opažanjem. Stoga, kako bi se promatranje temeljilo na empirijskom znanju, a ne na impulsima ili navikama, Montessori odgojitelj mora biti tih, spokojan, neprimjetan promatrač čija je svrha promatranja vidjeti što dijete i djeca rade, neovisno o njegovoj prisutnosti. Na tom istraživačkom putu susreće se s raznim iskušenjima koja mogu ometati spontano djelovanje djeteta. Promatranje zahtijeva i vještinu bilježenja promatranog, odnosno, što se je promatralo, koje je materijale dijete koristilo, a koje nije već duže vrijeme, izbjegava li dijete određeno područje, kakvo je ozračje u skupini i slično. Bilješke trebaju biti pisane na jednostavan i jasan način, trebaju pokazivati gdje se dijete nalazi u pogledu rada i trebaju sadržavati uvijek najnovija zapažanja, navodi Montessori (2001). Ovakav način promatranja kao i priprema odgojitelja i njegove vrline, svakako su odlike dobrog Montessori odgojitelja. Možemo zaključiti, kako biti vodič djetetovog razvoja znači poznavati razvojne faze djeteta i razdoblja posebne osjetljivosti i u skladu s njima djelovati, promatrati rad djeteta i tumačiti njegove potrebe, pripremiti okruženje koje će mu olakšati neovisnost i omogućiti odabir, podržavati ga pružajući mu ljubav, sigurnost, stabilnost, toplinu, iskazujući mirnoću, ljubaznost i poštovanje prema svakom djetetu.

Montessori (2003) navodi kako je *novi učitelj pasivni učitelj koji pred djetetom uništava prepreku vlastite aktivnosti, koji uživa u tome da izbriše vlastiti autoritet kako bi razvio djetetovu aktivnost i koji je potpuno zadovoljan kad vidi dijete kako samo radi i napreduje, a da za to ne pripiše zaslugu sebi, odraslom...pravo je da on raste, a ja se smanjujem.*

2 METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

2.1 Cilj istraživanja

Cilj je istraživanja utvrditi razlike u mišljenjima Montessori odgojitelja i odgojitelja koji rade u redovnom programu o utjecaju Montessori pedagogije na razvoj djeteta.

Hipoteze:

Montessori pedagogija je prikladna za cjelokupan razvoj djeteta.

Uloga Montessori odgojitelja je važna u cjelokupnom razvoju djeteta.

2.2 Uzorak sudionika

U istraživanju je sudjelovalo 24 odgojitelja, od čega 12 Montessori odgojitelja i 12 odgojitelja koji rade u redovnom programu.

Tablica 1. *Sudionici (N=24)*

Skupina	N	%
Montessori	12	50
Redovni prog.	12	50
Spol		
Ž	24	100

2.3 Postupak i instrument

Instrument istraživanja je anketni upitnik (Prilog 1) koji obuhvaća dvije skupine ispitanika, Montessori i redovni program čiji se dobni raspon kreće od 20 - 60 godina. Anketni upitnik za potrebe istraživanja izrađen je po uzoru na anketu *What Does It Mean To Be A Montessori Teacher And Why Is It Preferred* korištenu u istraživanju uloge Montessori učitelja, odnosno njihovoj sklonosti pri izboru Montessori pedagogije i rada po Montessori programu nego radu u redovnom programu kako navode autori Degirmenci, G., Dermircioglu, H., KucukCigdem, K., (2001).

Upitnik sadrži 12 pitanja od kojih je jedno pitanje s potvrdnim i niječnim odgovorom, 2 opisna pitanja, 2 pitanja s odgovorima na skali od 1 - 5 i 7 pitanja koja zahtijevaju odgovor na skali od 1 - 5 i pojašnjenje.

Anketni upitnik poslan je elektroničkom poštom vrtićima koji provode Montessori i redovni program čiji je ukupan broj 21. Od toga ispunjenu anketu poslalo je 12 Montessori odgojitelja i 12 odgojitelja u redovnom programu.

2.4 Provedba istraživanja i etičnost u istraživanju

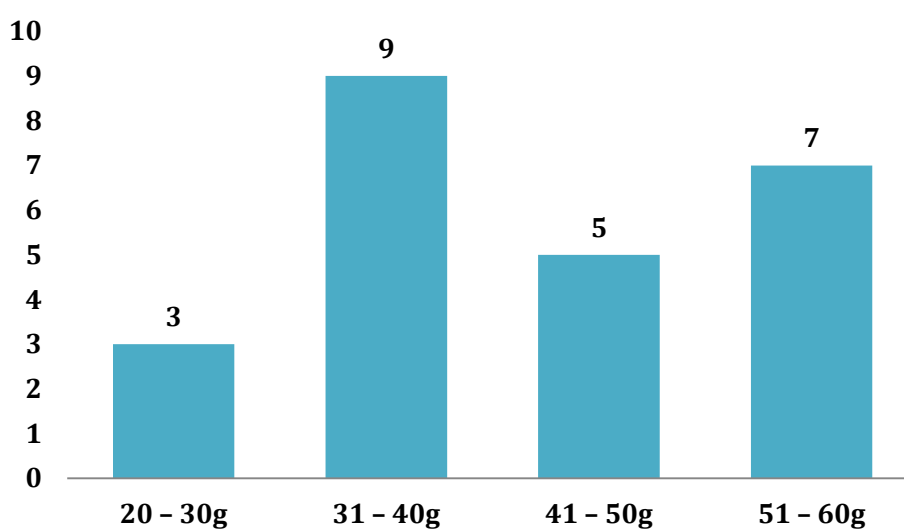
Istraživanje je provedeno tijekom dva mjeseca (kolovoz, rujan) 2019. godine putem elektroničke pošte. Sudionici su dobili upute vezane uz dobrovoljno ispunjavanje anketnog upitnika kojim se jamči anonimnost i povjerljivost podataka, isključivo korištenih za potrebe ovog rada.

3 REZULTATI I RASPRAVA

U istraživanju su se ispitivale Montessori odgojiteljice i odgojiteljice u redovnom programu.

Iz Grafičkog prikaza 1. i Tablice 2. vidimo da je najveći broj ispitanika dobi između 31 – 40 godina (37,5%), zatim dobi između 51 – 60 godina (29,2%). Najmanji broj ispitanika je u dobi od 20 – 30 godina (12,5%).

Graf 1. Prikaz ispitanika u odnosu na dob

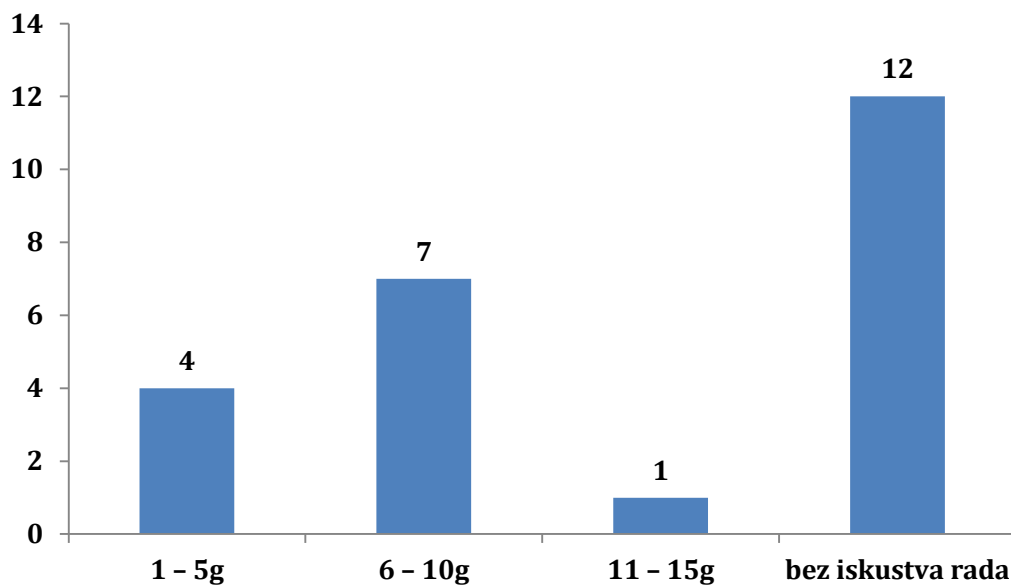

Tablica 2. Prikaz ispitanika u odnosu na dob

Skupina	N	%
20 – 30g	3	12,5
31 – 40g	9	37,5
41 – 50g	5	20,8
51 – 60g	7	29,2
Ukupno	24	100

Iz Grafičkog prikaza 2. vidimo da svih 12 Montessori odgojitelja ima iskustvo rada u Montessori programu. Od toga od 6 - 10 godina rada u Montessori programu ima 7 odgojitelja (29,2%), zatim od 1 - 5 godina ima 4 odgojitelja (16,7%), a od 11 - 15 godina ima jedan odgojitelj(4,2%).

Graf 2. Prikaz ispitanika u odnosu na godine rada u Montessori programu

Tablica 3. Prikaz ispitanika u odnosu na godine rada u Montessori programu

Skupina	N	%
1 – 5g	4	16,7
6 – 10g	7	29,2
11 – 15g	1	4,2
bez iskustva rada	12	50
Ukupno	24	100

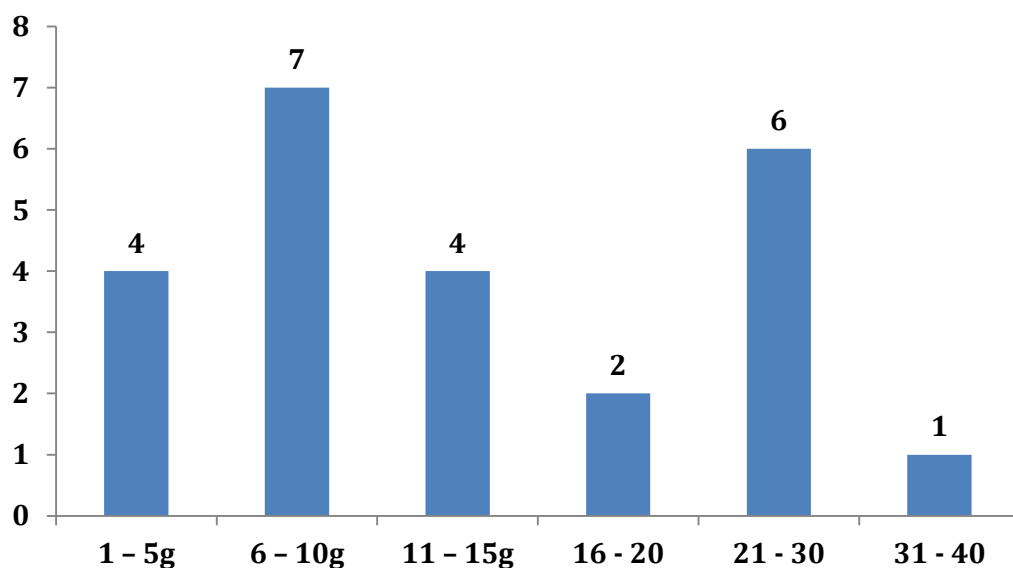
Iz Tablice 3. i Grafa 2. koji prikazuje godine rada odgojitelja u redovnom programu vidljivo je da najveći broj odgojitelja, njih 7, ima iskustvo rada u redovnom programu između 6 - 10 godina (29,2%), od toga je jedan Montessori odgojitelj s 5 godina rada u redovnom programu i jedan Montessori odgojitelj s 6 godina rada u redovnom programu.

Šest je odgojitelja između 21 - 30 godina (25%), od toga jedan Montessori odgojitelj s 30 godina rada u redovnom programu, a jedan s 21. godinom.

Između 1 - 5 godina i 11 - 15 godina ukupno je 8 odgojitelja, od toga Montessori odgojitelja s 1., 2., 4 i 5 godina rada u redovnom programu.

Dva su odgojitelja između 16 - 20 godina rada u redovnom programu i oba su Montessori odgojitelja, a samo je jedan odgojitelj između 31 - 40 godina rada u redovnom programu.

Graf 3. Prikaz ispitanika u odnosu na godine rada u redovnom programu (Montessori odgojitelji i odgojitelji u redovnom programu)

Tablica 4. *Prikaz ispitanika u odnosu na godine rada u redovnom programu (Montessori odgojitelji i odgojitelji u redovnom programu)*

Skupina	N	%
1 – 5g	4	16,7
6 – 10g	7	29,2
11 – 15g	4	16,7
16 - 20	2	8,3
21 - 30	6	25
31 - 40	1	4,2
Ukupno	24	100

U Tablici 5. vidimo da Montessori odgojitelji daju veće procjene elemenata Montessori metode nego odgojitelji koje rade u redovnom programu. Najveće razlike u procjenama su u slijedećoj tvrdnji: "*Dajem prednost primjeni Montessori metode nego radu u redovnom programu*" - Montessori odgojitelji na skali od 1 - 5 iskazuju prosječno slaganje s tvrdnjom (4,75), a odgojitelji u redovnom programu (3,17) i pri tome navode da im se ne sviđa što u Montessori programu nema igračaka za razvoj imitativne i simboličke igre, ali smatraju da je odlično uklopiti Montessori elemente u redovni program. Svih 24 odgojitelja odgovorilo je potvrdno na pitanje "*Jeste li upoznati s metodama rada u Montessori pedagogiji?*"

Pitanje vezano uz prednosti Montessori pedagogije u odgojno-obrazovnom sustavu predškolske djece i opisan odgovor ispitanika, Montessori odgojitelji navode slijedeće tvrdnje: individualan pristup, cjelovit pristup razvoju djeteta, razvoj samokontrole, briga o sebi, drugima i okolini, snažno poticanje samostalnosti djeteta, okolina primjerena djetetovim razvojnim potrebama, odgojitelj kao veza između okoline i djeteta. Odgojitelji u redovnom programu navode: djeca su smirenija, ustrajnija, ugodno ozračje rada.

Nedostacima Montessori pedagogije odgojitelji smatraju manjak kreativnosti, strogu strukturiranost i pokazivanje odraslog na koji način se vježba radi, nasuprot suvremenom pristupu koji zagovara više slobode i inicijative djeteta u pronalaženju rješenja.

Kad je riječ o uvažavanju individualnih razlika među djecom Montessori odgojitelji ističu individualan pristup svakom djetetu koji podrazumijeva poznavanje razvojnih razdoblja djeteta i njemu pridruženih razdoblja posebne osjetljivosti, heterogenost skupina, slobodu izbora, rad djeteta prema njegovim mogućnostima i potrebama.

Tablica 5. *Usporedba procjena Montessori odgojitelja i odgojitelja u redovnom programu prema procjenama određenih elemenata Montessori pedagogije*

Tvrdnje	Vrsta programa	N	Aritmetička sredina	Standardna Devijacija
Više dajem prednost primjeni Montessori metode nego radu u redovnom programu.	Montessori	12	4.75	0.452
	redovni	12	3.17	0.577
Montessori pedagogija uvažava individualne razlike među djecom	Montessori	12	5.00	0.000
	redovni	12	4.08	0.669
Montessori pedagogija prikladna je za djecu sTUR-om.	Montessori	12	4.50	0.674
	redovni	12	3.67	0.985
Montessori pedagogija prikladna je za rad s darovitom djecom.	Montessori	12	4.83	0.389
	redovni	12	4.00	0.953
Montessori odgojitelj ima važnu ulogu u poticanju cjelokupnog razvoja djeteta.	Montessori	12	4.83	0.389
	redovni	12	3.83	1.115
Uključivanje djeteta u Montessori program potiče razvoj socijalizacije.	Montessori	12	4.50	0.798
	redovni	12	3.33	1.155
Montessori pedagogija odgovara na suvremena pitanja odgoja i obrazovanja djece u 21. Stoljeću.	Montessori	12	4.25	0.754
	redovni	12	3.33	0.778
Montessori odgojitelj mora se više pripremati za rad s djecom od odgojitelja u redovnom programu.	Montessori	12	3.42	1.165
	redovni	12	2.17	1.030
Uključivanje djeteta u Montessori program potiče kreativnost.	Montessori	12	4.00	0.603
	redovni	12	3.00	1.348

Vezano uz prikladnost Montessori pedagogije za djecu s TUR-om, obje skupine odgojitelja većinom se slažu kako je stupanj teškoće odrednica za uključivanje djeteta u skupinu, dok Montessori odgojitelji ističu prisutnost materijala za rad s djecom s TUR-om kao i načela Montessori pedagogije koja dozvoljavaju svakom djetetu da napreduje prema vlastitim mogućnostima. Odgojitelji u redovnom programu navode kako je i rad u redovnom programu prikladan za rad s djecom s TUR-om, ali uz adekvatnu stručnu pomoć.

Odgojitelji u redovnom programu smatraju da su oba programa prikladna za rad s darovitom djecom, a Montessori odgojitelji navode da je Montessori pribor stupnjevan od jednostavnijeg ka težem, od konkretnog prema apstraktnom i omogućuje djetetu da svoju darovitost potiče kroz bilo koje područje djelovanja i interesa.

Tablica 6. *Usporedba aritmetičkih sredina procjena Montessori odgojitelja i odgojitelja iz redovnog programa prema procjenama određenih elemenata Montessori pedagogije*

	T - test	Stupnjevi slobode	Značajnost	Razlika aritmetičkih sredina	Standardna Devijacija
Dajete li prednost primjeni Montessori metode nego radu u redovnom programu	7.479	22	0.000	1.583	0.212
Montessori pedagogija uvažava individualne razlike među djecom	4.750	22	0.000	0.917	0.193
Montessori pedagogija prikladna je za djecu s TUR-om	2.419	22	0.024	0.833	0.345
Montessori pedagogija prikladna je za rad s darovitom djecom	2.803	22	0.010	0.833	0.297
Montessori odgojitelj ima važnu ulogu u poticanju cjelokupnog razvoja djeteta	2.934	22	0.008	1.000	0.341
Uključivanje djeteta u Montessori program potiče razvoj socijalizacije	2.880	22	0.009	1.167	0.405
Montessori pedagogija odgovara na suvremena pitanja odgoja i obrazovanja djece u 21. stoljeću	2.930	22	0.008	0.917	0.313
Montessori odgojitelj mora se više pripremati za rad od odgojitelja u redovnom programu	2.785	22	0.011	1.250	0.449
Uključivanje djeteta u Montessori program potiče kreativnost	2.345	22	0.028	1.000	0.426

U Tablici 6. je prikazana usporedba prosječnih procjena Montessori odgojitelja i odgojitelja iz redovnog programa. Analiza t – testom je pokazala statistički značajnu razliku u procjenama odgojitelja prema svim tvrdnjama.

S obzirom na heterogenost skupina koje predstavljaju prirodno okruženje djece potiče se razvoj socijalnih kontakata jer stariji spontano pomažu mlađima, mlađi promatraju aktivnosti

starijih, traže zaštitu starije djece koja preuzimaju odgovornost, pojašnjenja su Montessori odgojitelja na poticanje razvoja socijalizacije u Montessori programu.

Pitanje vezano uz poticanje kreativnosti dio odgojitelja u redovnom programu smatra nedostatkom Montessori programa i mišljenja su da je uloga odgojitelja presudna za poticanje iste, dok Montessori odgojitelji ističu da se razvoj kreativnosti potiče slobodom koja je u Montessori okruženju naglašena.

Kada je riječ o pripremi odgojitelja za rad, odgojitelji iz obje skupine podjednako su mišljenja da se svaki odgojitelj, neovisno o programu treba pripremati za rad. Ipak, Montessori odgojitelji misle da rad u Montessori programu zahtijeva stalnu zauzetost odgojitelja, od pripreme okruženja i obogaćivanja istog novim vježbama, rada na projektima, pokazivanju vježbi i individualnog rada, promatranjem rada djeteta i vođenjem bilješki.

Montessori pedagogija ima cjelovit pristup djetetu, usmjerena je na dugoročne, a ne kratkoročne ciljeve. Uči djecu kako se prilagoditi vremenu i prostoru (jer se ne može predvidjeti koje će vještine djetete trebati u budućem profesionalnom životu), potiče kritičko mišljenje i rješavanje problema, suradnju, inicijativu, prilagodljivost, komunikaciju što potvrđuje njezinu suvremenost u 21. stoljeću.

Isto tako, uloga Montessori odgojitelja i odgojitelja u redovnom programu podjednako je važna, polazeći od pretpostavke da bi djetete i s njim povezane osobitosti trebala biti polazna točka i krajnji cilj našeg odgojno-obrazovnog djelovanja. Poštovanje djetetove ličnosti, podržavanje, usmjeravanje, pružanje ljubavi i sigurnosti prema djetetu trebale bi biti odlike svakog odgojitelja neovisno o programu za koji se je opredijelio.

Istraživanje provedeno u jednoj školi u Litvi (po čijem uzoru je izrađena anketa u ovom radu), a vezano uz ulogu Montessori učitelja i čiji zaključci potvrđuju mišljenja Montessori odgojitelja u ovom istraživanju, navodi da Montessori učitelj, a ovim rezultatima istraživanja i Montessori odgojitelj, djelujući prema Montessori načelima, podrazumijeva: shvaćanje svakog djeteta i njegovog razvoja jedinstvenim; poštovanje djeteta, okoline, pribora, odraslih; mješovite skupine koje potiču socijalizaciju; pripremu okoline koja odgovara djetetovim potrebama.

4 ZAKLJUČAK

U vremenu različitih pristupa odgoju i obrazovanju djeteta predškolske dobi i kad se no ikad više propituje shvaćanje i razvoj djeteta, svoje poimanje djeteta i svega onoga što utječe na oblikovanje njegove ličnosti, u ovom radu se prikazuje kroz obilježja Montessori pedagogije odnosno ulogu Montessori odgojitelja na cjelokupan razvoj djeteta.

Montessori pedagogija u čijem središtu je dijete podrazumijeva pripremu za život, odgoj neovisnosti i odgovornosti. S druge pak strane, to je pripremljena okolina i aktivnosti koje razvijaju djetetove psihofizičke sposobnosti i odgojitelj kao veza između djeteta i okoline čija je zadaća zadovoljiti razvojne potrebe djeteta.

Dijete kojeg je priroda opremila fizičkim sredstvima za obavljanje različitih aktivnosti kao i intelektualnim sposobnostima za spontano učenje, nosi u sebi tajnu djetinjstva.

Uloga odraslog u praćenju razvojnog puta djeteta ogleda se kroz vođenje, usmjeravanje i promatranje koje omogućuje ostvarenje svih djetetovih sposobnosti u okruženju slobode, mira, reda, neovisnosti i samorazvoja.

Odlike dobrog odgojitelja pa tako i Montessori odgojitelja podrazumijevaju znanja o razvoju djeteta i razdobljima posebnih osjetljivosti, znanja o tome kako pripremiti okolinu u kojoj će se zadovoljiti razdoblja posebne osjetljivosti i naposljetku znanja o važnosti promatranja, odnosno kako promatrati.

Struktura prostora i materijalni uvjeti odgojni su čimbenici koji djetetu pružaju mogućnost rada na način koji je njemu prihvatljiv, a individualne razlike među djecom Montessori odgojitelju predstavljaju izazov kako zadovoljiti njihove potrebe i poticati razvoj samostalnosti, samosvijesti i demokratskog okruženja.

Istraživanje u ovom radu kojim se htjela istražiti razlika između viđenja važnosti Montessori pedagogije i uloge Montessori odgojitelja u razvoju djeteta (Montessori odgojitelji i odgojitelji u redovnom programu), potvrdilo je pretpostavke. Naime, rezultati potvrđuju značajnu statističku razliku u svim elementima procjene što se je i očekivalo. Razlog tomu možda je u činjenici da odgojitelji u redovnom programu koji su naveli da su upoznati s Montessori metodom, ipak ne poznaju dovoljno sve osobitosti iste s obzirom da nemaju iskustvo rada u Montessori programu. Tim više je vrijedna procjena Montessori odgojitelja

koji imaju iskustvo rada u Montessori programu i redovnom programu i mogu jasnije uočiti prednosti i nedostatke.

Maria Montessori koja je od svojih samih početaka pokrenula novi smjer u obrazovanju prosvjetnih djelatnika, osmislila novu organizaciju obrazovnih ustanova i to od ranog obrazovanja do integracije u život odrasle osobe, neovisno o svjetonazoru, religiji i kulturnom okruženju, dala je izniman doprinos odgojno-obrazovnom radu koji potvrđuje vremenu primjerenu pedagogiju koja odgovara na razvojne potrebe djeteta.

5 LITERATURA:

1. Atli, S., Korkmaz, M., Tastepe, T., RkoksakAksoy, A. (2016). Views on Montessori Approach by Teachers Serving at Schools Applying the Montessori Approach, <https://www.researchgate.net/publication/330258835_Views_on_Montessori_approach_by_teachers_serving_at_schools_applying_the_Montessori_approach_Montessori_yaklasimini_uygulayan_okullarda_calisan_ogretmenlerin_Montessori_yaklasimina_ilisk_in_gorusleri/link/5c35f54892851c22a36758da/download>. Pristupljeno 19.7.2018.
2. Berk Laura, E. (2015). Dječja razvojna psihologija. Jastrebarsko: Naklada Slap.
3. Bašić, S. (2011). Modernost pedagoške koncepcije Marije Montessori. *Pedagogijska istraživanja*, 8(2), 205-216.
4. Bašić, S. (2011). Temeljni motivi i aktualnosti Montessori pedagogije. Zagreb: stručni skup HMD.
5. Bodrova, E. (2003). VYGOTSKY AND MONTESSORI: One Dream, Two Visions, <https://www.researchgate.net/publication/234745030_Vygotsky_and_Montessori_One_Dream_Two_Visions>. Pristupljeno 19.7.2018.
6. Britton, L. (2000). Montessori učenje kroz igru za djecu od 2 do 6 godina: priručnik za roditelje. Zagreb: Henacom.
7. Buczynski, N. (2007). Hrvatska Montessori priča: nastanak i metode prve Montessori škole. Zagreb: Agram naklada.
8. Buczynski, N. (2008). Sto godina metode Montessori. Hrvatska revija. 8(3), 91-97.
9. Courage, M. (2002). From infant to child: The dynamics of cognitive change in the second year of life, <https://www.researchgate.net/publication/11433172_From_infant_to_child_The_dynamics_of_cognitive_change_in_the_second_year_of_life>. Pristupljeno 23.7.2018.
10. Degirmenci, G., Dermircioglu, H., KucukCigdem, K. (2018). What Does It Mean To Be A Montessori Teacher and Why Is It Preferred?, <https://www.researchgate.net/publication/329912605_What_Does_It_Mean_To_Be_A_Montessori_Teacher_And_Why_Is_It_Prefered/link/5c23762e458515a4c7f9f0b5/download>. Pristupljeno 19.2.2019.
11. Edwards, Carolyn, P. (2002). Three Approaches from Europe: Waldorf, Montessori and Reggio Emilia, <<http://ecrp.uiuc.edu/v4n1/edwards.html>>. Pristupljeno 8.9.2018.
12. Eichelberger, H. (1997). Handbuch zur Montessori Didaktik. Innsbruck-Wien: Studien Verlag.
13. Grindel, E. (2007). Lernprozesse hochbegabter Kinder in der Freiarbeit der Montessori Pädagogik. Freiburg-Basel-Wien: Herder.
14. Groeschel, Benedict, J. (2010). Psihologija duhovnog razvoja. Zagreb: Verbum.
15. Haines, A. (2000). Montessori in early childhood. Positive Outcomes along Social, Moral, Cognitive and Emotional Dimensions, <https://www.researchgate.net/publication/234561799_Montessori_in_Early_Childhood_Positive_Outcomes_along_Social_Moral_Cognitive_and_Emotional_Dimensions>. Pristupljeno 19.2.2019.

16. Holstiege, H. (2010). *ModellMontessori: Grundsätze und aktuelle Geltung der Montessori-Pädagogik*. Freiburg: Herder.
17. Lawrence, L. (2003). *Montessori: Čitanje i pisanje*. Zagreb: Henacom.
18. Lilard, Paula, P. (2014). *Montessori danas: Sveobuhvatan pristup obrazovanju od rođenja do zrelosti*. Beograd: Propolisbooks.
19. Ludwig, H. (2017). *Grundgedanken der Montessori-Pädagogik*. Freiburg-Basel-Wien: Herder.
20. Matijević, M. (2001). *Alternativne škole: didaktičke i pedagoške koncepcije*. Zagreb: TIPEX.
21. Matijević, M., Bilić, V., Opić, S. (2016). *Pedagogija za učitelje i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
22. Montessori, M. (2003). *Dijete-tajna djetinjstva*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
23. Montessori, M. (2001). *Otkriće deteta*. Beograd: Čigoja štampa.
24. Montessori, M. (2003). *Upijajući um*. Beograd: DN Centar.
25. Montessori, M. (1964). *The Montessori Method*. New York: Schocken Books Inc.
26. Mužić, V. (1999). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Educa.
27. Phillips, S. (1999). *Montessori priprema za život: Odgoj neovisnosti i odgovornosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
28. Pitamic, M. (2014). *Montessori aktivnosti za vas i vaše dijete*. Zagreb: Mozaik knjiga.
29. Sablić, M., Rački, Ž., Lesandrić, M. (2015). Učiteljska i studentska procjena odabranoga didaktičkog materijala prema pedagogiji Marije Montessori. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 17(3), 755-782.
30. Schafer, C. (2015). *Kleinkinder fordern mit Maria Montessori*. Freiburg: Herder.
31. Seitz, M., Hallwachs, U. (1997). *Montessori ili Waldorf?* Zagreb: .
32. Surma, B. (2018). Why do Children in Montessori Kindergartens Work and Not Play?, <https://www.researchgate.net/publication/325538491_Dlaczego_w_przedszkolach_Montessori_dzieci_pracuja_a_nie_bawia_sie_Why_do_Children_in_Montessori_Kindergartens_Work_and_Not_Play>. Pristupljeno 4.5.2019.
33. Waldschmidt, I. (2001). *Maria Montessori: Leben und Werk*. München: C.H. Beck oHG.

6 PRILOZI

Prilog 1 Anketni upitnik

ANKETNI UPITNIK

Zaokružite:

1. Spol: Ž M
2. Dob:
3. Godine rada u Montessori skupini:
4. Godine rada u redovnom programu:

1. Jeste li upoznati s metodama rada Montessori pedagogije?

DA NE

2. Dajete li prednost primjeni Montessori metode nego radu u redovnom programu?

- 1) u potpunosti se ne slažem 2) većinom se ne slažem 3) niti se slažem, niti se ne slažem
4) većinom se slažem 5) u potpunosti se slažem

Pojasnite svoj odgovor:

2. Koje su prednosti Montessori pedagogije u odgojno-obrazovnom sustavu predškolske djece?(odgovorite ukoliko ste upoznati s Montessori metodom).

3. Koji su nedostaci Montessori pedagogije u odgojno-obrazovnom sustavu predškolske djece?

5. *Montessori pedagogija uvažava individualne razlike među djecom?*

- 1) u potpunosti se ne slažem 2) većinom se ne slažem 3) niti se slažem, niti se ne slažem
4) većinom se slažem 5) u potpunosti se slažem

Pojasnite svoj odgovor:

6. *Montessori pedagogija prikladna je za djecu s TUR-om?*

- 1) u potpunosti se ne slažem 2) većinom se ne slaže 3) niti se slažem, niti se ne slažem
4) većinom se slažem 5) u potpunosti se slažem

Pojasnite svoj odgovor:

7. *Montessori pedagogija prikladna je za rad s darovitom djecom?*

- 1) u potpunosti se ne slažem 2) većinom se ne slažem 3) niti se slažem, niti se ne slažem
4) većinom se slažem 5) u potpunosti se slažem

Pojasnite svoj odgovor:

8. *Uključivanje djeteta u Montessori program potiče razvoj djetetove socijalizacije?*

- 1) u potpunosti se ne slažem 2) većinom se ne slažem 3) niti se slažem, niti se ne slažem
4) većinom se slažem 5) u potpunosti se slažem

9. *Uključivanje djeteta u Montessori program potiče kreativnost?*

- 1) u potpunosti se ne slažem 2) većinom se ne slažem 3) niti se slažem, niti se ne slažem
4) većinom se slažem 5) u potpunosti se slažem

10. Montessori odgojitelj mora se više pripremati za rad s djecom od odgojitelja u redovnom programu?

- 1) u potpunosti se ne slažem 2) većinom se ne slažem 3) niti se slažem, niti se ne slažem
4) većinom se slažem 5) u potpunosti se slažem

Pojasnite svoj odgovor:

11. Montessori pedagogija odgovara na suvremena pitanja odgoja i obrazovanja djece u 21.stoljeću?

- 1) u potpunosti se ne slažem 2) većinom se ne slažem 3) niti se slažem, niti se ne slažem
4) većinom se slažem 5) u potpunosti se slažem

Pojasnite svoj odgovor:

12. Montessori odgojitelj ima važnu ulogu u poticanju cjelokupnog razvoja djeteta?

- 1) u potpunosti se ne slažem 2) većinom se ne slažem 3) niti se slažem, niti se ne slažem
4) većinom se slažem 5) u potpunosti se slažem

Pojasnite svoj odgovor:

Prilog 2 Suglasnost roditelja za provođenje istraživanja

SUGLASNOST za provođenje istraživanja / fotografiranja

Poštovani roditelji,

ovo istraživanje, prikupljanje i obrada fotografija djece u skupini provodi se za potrebe izrade diplomskoga rada studentice Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku. Fotografije će se koristiti u svrhu prikaza rada po Montessori područjima. Tema istraživanja je: *"Uloga Montessori odgojitelja u individualnom razvoju djeteta"*.

Podaci i fotografije dobivene istraživanjem bit će strogo povjerljivi i čuvani.

Dozvolu za ispitivanje dobili smo od ravnatelja vrtića, a prije ispitivanja željeli smo Vas kao roditelje obavijestiti o istraživanju i zatražiti Vašu suglasnost.

Ukoliko imate pitanja vezana uz istraživanje možete kontaktirati diplomanticu na sljedeći telefonski broj: 099 6273663.

Suglasan/suglasna sam da moje dijete _____
(prezime i ime, odgojna skupina)

sudjeluje u istraživanju, uz pridržavanje Etičkog kodeksa i uz zaštitu tajnosti podataka (molim, zaokružite DA ukoliko ste suglasni da dijete sudjeluje u istraživanju, a NE ukoliko to ne želite).

U Požegi, _____

Potpis roditelja/ skrbnika

